

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه الزهراء (سلام الله عليها)
شهرستان ارومیه

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج

استاد راهنما

سرکار خانم ضربی زاده

استاد داور

حجت الاسلام والمسلمین اسم حسینی

پژوهشگر

فریبا اسکویی

پاییز ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

تحقیق پایانی با موضوع: **راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج**

که توسط سرکار خانم: **فریبا اسکویی**

برای دریافت دانشنامه سطح دو (کارشناسی) تدوین شده است، توسط هیأت داوران مورد ارزیابی قرار

گرفته و در تاریخ ۱۳۹۲/۰۰۰/۰۰۰ ، با کسب رتبه پذیرفته شده است.

استاد راهنما : **سرکار خانم ضربی زاده**

استاد داور : **حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای اسم حسینی**

مدرسه علمیه : **الزهرا (علیها السلام)**

شهرستان : **ارومیه**

امضاء مدیر و مهر مدرسه

تحمیدیه

حمد و سپاس خداوند را به اندازه ی تمام آن سپاسی که مقرب ترین فرشتگان و گرامی ترین آفریدگان و پسندیده ترین ستایش کنندگانش در پیشگاهش او را ستایش کرده اند .

سپاس برتر از هر سپاس دیگر ، آن گونه که پروردگار ما از تمام آفریدگان خود برتر است .

سپاس خدایی را که خود را به ما شناساند و راه سپاسگزاری و شکرگزاری اش را به ما الهام کرد و درهای علم ربوبیت خود را به روی ما گشود و بر ما منت نهاد و ما را سعادت بخشید .

سپاس خداوندی را که ما را به توبه و بازگشت از گناه ، راهبری کرد و اگر فضل او نبود هیچ گاه به آن راه نمی یافتیم و سپاس خدایی را که به مخلوقات جهان که در صحرای عدم بودند رنگ هستی بخشید .

تقدیم

به محضر جان جانان ، قبله ی عالم هستی ، یگانه منجی عالم بشریت ، یکتا دادگستر جهان
بیداد ، آخرین حجت برحق الهی و تنها بازمانده ی شجره ی امامت و ولایت ، امام منتظران حضرت
حجت ابن الحسن العسگری (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و عرض تقدیم به مادر بزرگوارش
حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) که کوثری است که خداوند به هستی عنایت فرمود و امید آن که
همه ی ما را مشمول دعای مستجاب خود بگردانند .

تقدیر و تشکر

با سپاس و امتنان از مدیریت محترم سرکار خانم پورحیدر و با تشکر و سپاس فراوان از استاد ارجمندم سرکار خانم ضریبی زاده که با پیشنهادها و راهنمایی های ارزشمندشان و با صبر و شکیبایی در تمام مراحل تحقیق ، مرا یاری دادند .

و با تشکر از پدر عزیزم به آن که با دلی گرم ، به سان شمعی فروزان زندگیم را روشنی می بخشد و مادر مهربانم به آن که صادقانه زندگی می کند و صادقانه زندگی کردن را به من می آموزد و بالاخره از زحمات تنها خواهر مهربانم تشکر می کنم .

چکیده

بحث مربوط به راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج است ، پس بنابراین باید راهکارهای عملی آسان سازی در جامعه اجرایی شود تا مشکلات و موانع ازدواج جوانان کاهش یابد . راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج از مواردی است که باعث می شود جامعه و جوانان از فساد و ابتدال به خصوص در حوزه ی اخلاق و مسائل جنسی در امان باشند .

ازدواج در واقع پاسخ گویی به دسته ای از نیازهای غریزی ، فطری و معنوی است که باید به موقع صورت گیرد . باید گفت که مشکلات ازدواج از مهم ترین مسائل جوانان امروز می باشد که تأثیرات آن در ابعاد گوناگون بر جامعه مشخص و واضح است . نفوذ فرهنگ بیگانه و عدم برنامه ریزی و عدم توان اقتصادی ، انگیزه ی ازدواج جوانان را پایین می آورد .

در این تحقیق ابتدا به مفاهیم راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج می پردازیم . سپس در بخش دوم به مشکلات و موانع ازدواج اشاره می کنیم . داشتن زیرساخت های فکری محکم و کمک و همیاری همه ی افراد جامعه و کاهش هزینه های اقتصادی بهترین کمک به ایجاد خانواده و فراهم ساختن ازدواج جوانان است که در بخش سوم به بررسی راهکارهای اجتماعی و فرهنگی می پردازیم و سپس در بخش چهارم راهکارهای اقتصادی را مورد مطالعه قرار می دهیم و در پایان نتیجه گیری از کل مباحث می کنیم .

کلید واژه ها :

ازدواج ، آسان ، راهکار

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	بخش اول : کلیات
۳	فصل اول : طرح نامه
۳	۱. تعریف و تبیین موضوع
۳	۲. اهمیت و ضرورت تحقیق
۳	۳. اهداف و فوائد تحقیق
۴	۴. پیشینه ی موضوع تحقیق
۴	۵. پیشینه ی تاریخی تحقیق
۵	۶. سوالات تحقیق
۵	۷. فرضیه ی تحقیق
۵	۸. روش تحقیق
۶	۹. ساختار تحقیق
۶	۱۰. واژگان کلیدی
۷	۱۱. محدودیتها ، مشکلات و موانع تحقیق
۸	فصل دوم : مفاهیم
۸	تعریف لغوی و اصطلاحی راهکار و ازدواج
۸	تبیین خانواده و مفهوم آن
۹	اهمیت و ضرورت ازدواج
۱۰	فلسفه ی ازدواج
۱۱	فواید ازدواج
۱۳	انواع ازدواج (دائم و موقت)
۱۴	ازدواج از نظر دین اسلام
۱۵	ازدواج در آیات
۱۷	ازدواج در روایات
۱۸	ازدواج از نگاه ادیان

بخش دوم: موانع و عوامل تأخیر در ازدواج

موانع فردی ۲۲

۱. ادامه تحصیل ۲۲

۲. مشکل پسندی ۲۲

۳. فقر و تهیدستی ۲۳

۴. عدم توافق پدر و مادر ۲۴

۵. ترس از آینده ۲۵

۶. عدم درک متقابل جوان و خانواده ۲۵

موانع اجتماعی ۲۷

۱. شرایط اقتصادی و شغلی ۲۷

۲. آزادی های غلط و گریز از مسئولیت ۲۷

۳. مشکل مسکن ۲۸

۴. آداب و رسوم نادرست ۲۹

بخش سوم: راهکارهای عملی فرهنگی و اجتماعی

ازدواج در خلال تحصیل ۳۲

قناعت و ساده زیستی ۳۳

گسترش فرهنگ حجاب ۳۴

آموزش از طریق رسانه ها ۳۶

ازدواج در خلال خدمت سربازی ۳۷

گسترش مراکز مشاوره ازدواج ۳۸

ایجاد مراکز ازدواج ۳۹

جلوگیری از بی بندوباری و فساد اخلاقی ۴۰

حل باورهای غلط اجتماعی ۴۱

تقویت اصل توکل و امید به خداوند ۴۲

بخش چهارم: راهکارهای اقتصادی

پرداخت وام های قرض الحسنه ۴۵

پوشش و حمایت های بیمه ای ۴۶

اعطای بن کالا ۴۶

واگذاری مسکن با قیمت ارزان ۴۷

کمک و همیاری ۴۹

۵۰	کاستن هزینه های اضافی
۵۱	ایجاد شغل های پاره وقت در دوران تحصیل
۵۲	ایجاد مراکز خرید جهیزیه
۵۳	جهت مند ساختن هزینه های ازدواج
۵۴	سنگین نگرفتن مهریه
۵۷	نتیجه
۵۸	فهرست منابع

مقدمه

نخستین وظیفه ی آداب اجتماعی که سازنده ی قوانین اخلاقی هر اجتماع است ، آن است که روابط میان دو جنس مرد و زن را بر پایه های متینی استوار سازد .

اساسی ترین عمل تنظیم این روابط ، همان ازدواج است ؛ چرا که ازدواج و به تبع آن خانواده ، سنگ بنای هر جامعه ی بزرگ انسانی است . بنابراین اگر شرایط بهتری فراهم شود که اقشار جامعه نیز قدرت ازدواج را داشته باشند ، این اقدام علاوه بر احیای سنت ارزشمند پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و اشاعه ی ازدواج ، موجب می شود بسیاری از مفاسد در جامعه کنترل شود .

ازدواج و تأسیس کانون زندگی مشترک خانوادگی ، یکی از مهم ترین رسوم اجتماعی انسان هاست که از فطرت آن ها مایه می گیرد . بنابراین تحقیق حاضر مشتمل بر چهاربخش است که بخش اول کلیات را در بر می گیرد و در بخش دوم به عوامل و موانع تأخیر در امر ازدواج اشاره شده است و در بخش سوم راهکارهای فرهنگی و اجتماعی و در بخش چهارم راهکارهای اقتصادی بیان شده است .

بخش اول

کلیات

فصل اول : طرح نامه

۱- تعریف و تبیین موضوع

ازدواج امری طبیعی ، فطری ، غریزی و عقلایی است و یکی از بهترین نیازهای آدمی که دین مقدس اسلام به آن اهمیت فراوانی داده است و آن را از بهترین سنت های دینی شمرده که مایه ی برکات بی شماری است . از آن جا که ازدواج یک امر ساده و نیاز طبیعی زن و مرد به یکدیگر است ، باید مانند سایر نیازهای طبیعی ، بدون تکلف انجام بگیرد ؛ اما این امر ساده همواره از مسیر خود خارج شده و به مجموعه ای از آداب و رسوم و توقعات غیر ضروری تبدیل گشته است .

بنابراین از نظر اسلام تأخیر در امر ازدواج امر نکوهیده ای است که مورد رضایت خدا نیست و منظور از آسان سازی در این امر یعنی ارائه راهکارهایی مناسب که باعث می شود جوانان به راحتی ازدواج کنند و نیز نوع دیگری از آرامش را تجربه نمایند . پس ازدواج آسان یعنی از بین بردن مشکلات اجتماعی ، فرهنگی و اقتصادی که باعث بروز ازدواج آسان در میان جوانان می شود .

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

تأخیر ازدواج جوانان ، اثرات منفی بسیاری بر فرد و جامعه دارد و مشکلاتی چون افزایش بی سابقه ی سن ازدواج ، افسردگی و از بین رفتن نشاط جوانان ، مبتلا شدن به وسواس زیاد در انتخاب همسر ، ناامیدی و تصمیم به عدم ازدواج به خاطر کاهش میل به ازدواج و ده ها مشکل از این قبیل که باعث سختی در امر ازدواج جوانان در کشور شده است . بنابراین باید به این مسئله به عنوان یک مشکل ، توجه ویژه شود و راهکارهای مربوطه ارائه گردد .

۳- اهداف و فوائد تحقیق

هدف تحقیق این است که راهکارها برای ازدواج آسان و زندگی بهتر بر اساس آموزه های دینی اسلام معرفی شود تا با آسان گیری ، زمینه ی ازدواج جوانان فراهم گردد .

بنابراین از جمله فوائد این تحقیق ، آن است که ۱- جوانان به سوی فساد و بی بند و باری کشیده نشوند . ۲- قناعت و ساده زیستی در بین خانواده ها خصوصاً جوانان رواج پیدا کند . ۳- جلوی تجمل گرایی ها در خانواده ها گرفته شود . ۴- انتظارات و توقعات جوانان و خانواده ها از یکدیگر خصوصاً در امر مهریه کمتر شود . ۵- خواسته های دو طرف متقابل ، به صورت متعادل درآید .

۴- پیشینه ی موضوع تحقیق

کتاب جوانان و ازدواج به نویسندگی دکتر اسماعیل بیابانگرد ، مباحثی در مورد اهداف ملاک ها ، موانع و راهکارها در مورد امر ازدواج را بیان کرده است . در این کتاب به صورت پراکنده موانع و مشکلات ازدواج و راهکارهای آن بیان شده است و همچنین در کتاب مطلع عشق به نویسندگی محمدجواد حاج علی اکبری ، گزیده ای از رهنمودهای حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) به زوج های جوان آمده است . عمده مباحث این کتاب ، سخنان و گفت و گوهای حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) در مورد مسئله ی ازدواج از مرحله ی خواستگاری و انتخاب همسر و رفتار متقابل زوجین با یکدیگر است و تنها در یک قسمت ، اشاره به راهکارهایی برای ازدواج آسان شده و اهتمام بیشتر این مجموعه بیان نصیحت های پدران و رهبر فرزانه ی انقلاب به زوج های جوان است. لذا با توجه به مباحث این دو کتاب ، ما با انجام این تحقیق می خواهیم راهکارها را جمع بندی کرده و به صورت گسترده و تفصیلی مطرح کنیم تا تأخیر در امر ازدواج در میان جوانان توسط این راهکارها ، کاهش یابد .

۵- پیشینه ی تاریخی تحقیق

ازدواج و تولید نسل و ادامه ی حیات از سنت های الهی است و چون خداوند آدم را خلق

کرد ، انیس و هم نشینی چون حوا را برایش آفرید تا در کنار هم از آسایش و امنیت برخوردار باشند و بقای نسل آدم ادامه یابد . بنابراین همه ی آموزه های اسلامی به اصل ازدواج تأکید و بر آسان گرفتن این اصل تشویق می کنند . از این رو اسلام از زمان پیامبر و قبل از ایشان به امر آسان سازی ازدواج توجه داشته و در آیات و روایات بر آن تأکید بسیار کرده است .

۶- سوالات تحقیق

سوال اصلی

راهکارهای عملی در رابطه با آسان سازی ازدواج چیست ؟

سوالات فرعی

۱- راهکارهای فرهنگی و اجتماعی در رابطه با مسئله ی ازدواج چیست ؟

۲- راهکارهای اقتصادی در رابطه با مسئله ی ازدواج چیست ؟

۳- آیا قناعت و ساده زیستی بر امر ازدواج تأثیر دارد ؟

۴- آیا تعادل در امر مهریه بر امر ازدواج تأثیر دارد ؟

۵- آیا پرداخت وام توسط بانک ها و سازمان ها بر امر ازدواج تأثیر دارد ؟

۶- آیا حل باورهای غلط اجتماعی بر امر ازدواج تأثیر دارد ؟

۷- فرضیه ی تحقیق

هنگامی که راهکارهای آسان سازی در رابطه با مسئله ی ازدواج در جامعه اجرایی شود ، مشکلات و موانع ازدواج جوانان کاهش می یابد .

۸- روش تحقیق

شیوه های تحقیق عبارتند از : کتابخانه ای ، توصیفی ، بنیادی . که در این نوشتار بیشتر از روش کتابخانه ای به شیوه ی نقل مطالب از کتب که در بعضی موارد با تحلیل مختصری همراه است ،

استفاده شده است .

روش کتابخانه ای : تحقیقی است که از طریق بررسی مدارک ، اسناد ، منابع و متون به دنبال

دستیابی به هدف خود است .

روش توصیفی : تحقیقی است که فقط در سطح توصیف و تبیین موضوع انجام می شود .

روش بنیادی : تحقیقی است که به قصد کشف حقایق بیشتر انجام می شود .

۹- ساختار تحقیق

بخش اول : کلیات

فصل اول : طرحنامه

فصل دوم : مفاهیم

بخش دوم : موانع و عوامل تأخیر در ازدواج

بخش سوم : راهکارهای عملی فرهنگی و اجتماعی

بخش چهارم : راهکارهای عملی اقتصادی

۱۰- واژگان کلیدی

ازدواج : با هم جفت شدن ، جفت گرفتن ، به همسری درآوردن و از نظر اصطلاحی ازدواج

وحدتی اجتماعی یا قراردادی قانونی بین مردم است که باعث به وجود آمدن خویشاوندی و رابطه

می شود [معجم مقائیس اللغه ، حسین احمد بن فارس بن زکریا ، انتشارات دارالانبياء التراث العربی -

قاموس قرآن ، جلد ۳ ، سید علی اکبر قرشی ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه]

آسان : واژه ای است از ریشه ی سهل به معنی امری که دشوار نباشد . [فرهنگ فارسی عمید ،

جلد اول ، انتشارات امیر کبیر]

راهکار : کلمه ای ترکیبی است به مفهوم راه حل ، پاسخ و جواب درست می باشد . [فرهنگ

۱۱- محدودیت ها ، مشکلات و موانع تحقیق

با وجود کتاب های فراوان در مورد مسئله ی ازدواج ، کتاب در مورد این موضوع یعنی راهکارهای عملی آسان سازی ازدواج بسیار محدود است و همچنین به دلیل پراکندگی مطالب ، جمع آوری موارد مربوط به تحقیق ، نیازمند صرف زمان بیشتر بود .

فصل دوم : مفاهیم

تعریف لغوی و اصطلاحی راهکار و ازدواج

در لغت واژه ی ازدواج به معنای باهم جفت شدن و جفت گرفتن ، زن گرفتن ، شوهر کردن و زناشویی آمده است .^۱

از نظر اصطلاحی ، ازدواج پیمانی است مقدس که در بین تمام اقوام ، ملل و در تمام اعصار وجود دارد . ازدواج به رابطه ی قانونی ، عرفی یا مذهبی گفته می شود که مرد و زن را برای مشارکت دائم یا موقت در زندگی به هم پیوند می دهد ؛ هم چنین ازدواج قراردادی رسمی برای پذیرش یک تعهد دوطرفه به منظور تشکیل زندگی مشترک است تا زوج ها در سایه ی آن ، در خط سیر معین و شناخته شده ای از زندگی قرار گیرند .^۲ در لغت واژه ی راهکار به معنای راه حل ، پاسخ و جواب درست می باشد .^۳ از نظر اصطلاحی راهکار یعنی ارائه راه حل هایی مناسب و قابل فهم برای پاسخ گویی به سوالات گوناگون می باشد .^۴

تبیین خانواده و مفهوم آن

خانواده ، سازمانی فعال ، پویا ، زنده و بنیادین است ؛ لذا همانند هر سازمان دیگری ، اهداف خاصی برای تشکیل آن می توان در نظر گرفت . تشکیل خانواده پدیده ای است که در نیمه ی اول

۱. محمدفواد ، عبدالباقی ، معجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم ، تهران ، انتشارات اسماعیلیان ، ۱۳۶۴ ، ص ۳۳۳ .

۲. سیداسعد ، شیخ اسلامی ، احوال شخصیه ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات دانشگاه تهران ، ۱۳۷۰ ، ص ۲۶ — اسماعیل ، بیابانگرد ، جوانان و ازدواج ، چاپ پنجم ، تهران ، انتشارات فرهنگ اسلامی ، ۱۳۸۱ ، ص ۱۴ .

۳. حسن ، عمید ، فرهنگ عمید ، جلد دوم ، چاپ بیست و ششم ، تهران ، انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۸۲ ، ص ۱۰۲۵ .

۴. www.google.com

زندگی روی می دهد و از دیدگاه اسلام هدف زندگی ، رسیدن به حد کمال و بالندگی است . بنابراین برخی از هدفهای تشکیل خانواده ، تحقق جامعه ی سالم ، تداوم نسل و ... است .^۱

تشکیل خانواده از یک لحاظ به این معناست که به خواسته ها و تمایلات انسان ها ، در حد اعتدال و در محدوده ی قانونی آن پاسخ داده شود ؛ در این صورت موجبی برای انحرافات اخلاقی و فرهنگی باقی نمی ماند ، در غیر این صورت با کاهش ازدواج ، زمینه ای به وجود می آید که فرد برای پاسخ به خواسته های درونی اش به هر وسیله ای و از هر راهی اقدام می نماید . از این رو هر راهکار و تلاشی در امر ازدواج به منظور تشکیل خانواده و در واقع گامی در جهت تحقق جامعه ی سالم محسوب می شود .^۲ ازدواج پایه گذار و سنگ بنای تشکیل خانواده است ؛ بنابراین موقعیتی را برای زن و مرد مهیا می کند تا در پرتو زندگی مشترک بتوانند به بخش قابل توجهی از نیازهای خود پاسخ دهند و قادر به پذیرش مسئولیت ها و وظایفشان گردند و به تأمین نیازهای یکدیگر اهتمام ورزند .

هم چنین ازدواج از یک منظر ، ایجاد تحولی در سبک و کیفیت زندگی است ؛ زیرا الگویی جدید از ارتباطات انسانی می آفریند و با امر آسان سازی در ازدواج ، جوانان انگیزه های بیشتری برای رشد و بالندگی در جامعه پیدا می کنند و آن را نوعی پیوند فکری و فرهنگی تلقی می نمایند و تلاش بیشتری برای تشکیل خانواده و رهایی از انحرافات اخلاقی ، اجتماعی و ... می کنند .^۳

در این بین خانواده های دو طرف نیز باید بر امر آسان سازی ازدواج در زندگی فرزندانشان تأکید ورزند تا جوانان به امر ازدواج و تشکیل خانواده ترغیب شوند ، زیرا که خانواده نخستین و اساسی ترین هسته ی اجتماع می باشد و مهم ترین سهم را در سلامت جوامع بشری بر عهده دارد .

۱. حبیب الله ، طاهری ، سیری در مسائل خانواده ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۸۱ ، ص ۵۲ .

۲. حسین ، محمودیان ، محمدرضا ، شرفی ، احمد ، احمدی ، دانش خانواده ، چاپ یازدهم ، تهران ، انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی ، ۱۳۸۳ ، ص ۷۹ .

۳. عبدالرشید ، تریز ، تصویری جامع از ازدواج در اسلام ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات احسان ، ۱۳۸۱ ، ص ۲۶ .

اهمیت و ضرورت ازدواج

ازدواج یک ارزش اسلامی است که خدای متعال سنت قرار داده و آفرینش هم آن را اقتضا می کند ، یکی از نعمت ها و اسرار الهی است .

ازدواج از ضروریات زندگی انسان به شمار می آید . ازدواج یک پیمان مقدس است که در میان تمام اقوام و ملل و در تمام زمان ها و مکان ها وجود داشته است ، سنت دیرینه ای است که در آن مرد و زن زندگی مشترک را آغاز می کنند .^۱

ازدواج یک نیاز و خواست طبیعی زن و مرد است و همه ی مکاتب سالم در جوامع بشری به ویژه مکاتب آسمانی و خاصه دین مبین اسلام بر آن اهمیت بسیاری قائل است و پیروان خود را به ازدواج دعوت و ترغیب کرده است .^۲ با توجه به شرایط حاکم بر جهان باید گفت که ازدواج و نکاح واجب است و بنابر این نظریه ، امروزه لازم به نظر می رسد که مسلمانان امر ازدواج را ساده و بی اهمیت تلقی ننمایند ، زیرا که ازدواج موجب رسیدن انسان به کمال می شود و آنان را در مقابل تیرهای زهرآگین شیطان مصون می دارد .

فلسفه ی ازدواج

بدون شک تمام پسران و دختران ، در سنین خاصی نیازمند به ازدواج می باشند ، این نیاز طبیعی و غریزی است که از درون انسان بدون تعلیم سرچشمه می گیرد ، محصول و ره آورد ازدواج فقط دفع شهوت جنسی و ارضاء این غریزه نیست ، بلکه فلسفه و ره آورد ازدواج علاوه بر ارضاء نیاز جنسی ، تعهد و تکامل و رشد شخصیت انسان ها و رساندن ایشان به آرامش و بهداشت روانی است .

۱. همان ، ص ۲۵ .

۲. محمد ، ابراهیمی ، ازدواج با بیگانگان ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات تبلیغات اسلامی ، ۱۳۷۷ ، ص ۱۴ .

متعهد شدن در برابر همسر و خانواده برای انسان ، بزرگواری و احساس مسئولیت اجتماعی به وجود می آورد .

بعد از ازدواج ، شخصیت انسان تبدیل به یک شخصیت اجتماعی می شود و خود را مسئول حفظ خانواده و تأمین وسایل زندگی و راحتی برای آنان می داند و به همین دلیل ، تمام توانایی ها و استعداد خود را به کار می گیرد تا آن ها را راضی و خشنود نماید . از نظر اخلاقی ، فلسفه ی ازدواج و تشکیل خانواده یعنی علاقه مند شدن و توجه کردن به سرنوشت دیگران و توسعه یافتن شخصیت اجتماعی انسان است .^۱

فواید ازدواج

ازدواج و تشکیل کانون زندگی مشترک خانوادگی ، یکی از بهترین و مهم ترین رسوم اجتماعی انسان هاست که از فطرت و آفرینش سرچشمه می گیرد ، این عمل اگر با اندیشه و بر طبق معیارهای صحیح انجام گیرد . فواید و منافع مهمی را دربر دارد که فقط به برخی از آن ها اشاره می کنیم :

۱- حفظ عفت و مصونیت از گناه

یکی از آثار ازدواج ، بسترسازی تقوا و پرهیز از گناهان است . با اشباع غریزه ی جنسی در زن و مرد ، زمینه ی برخی از گناهان از بین می رود ، این که در قرآن کریم از کسی که ازدواج کرده به "محسن" و "محصنه" تعبیر شده به خاطر این است که زن و مرد با ازدواج در حصن و سنگر مستحکمی قرار می گیرند و خود را از گناه نگه می دارند .^۲

۱. مرتضی ، مطهری ، تعلیم و تربیت در اسلام ، چاپ شصت و سوم ، تهران ، انتشارات صدرا ، ۱۳۷۱ ، ص ۱۶۵ .
۲. محمدرضا ، دژکام ، روانشناسی ازدواج ، چاپ چهارم ، تهران ، انتشارات منشاء دانش ، ۱۳۸۸ ، ص ۲۲ .

ازدواج انسان را از آلودگی ها دور می کند ؛ زیرا پذیرفتن مسئولیت تأمین زندگی و تربیت فرزند ، انسان را به استفاده بهینه از عمر و او می دارد و برای گناه جایی باقی نمی ماند و در این مورد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده اند :

« کسی که ازدواج کند ، نیمی از دین خود را ننگه داشته و برای ننگه داری نیمی دیگر باید تقوای خدا را پیشه کند .»^۱

هم چنین در تفسیر آیه ی « زنان برای شما لباسی هستند و شما نیز برای آن لباسی هستید»^۲ برخی مفسران گفته اند همان گونه که انسان با لباس از گزند سرما و گرما در امان می ماند ، زن و مرد با ازدواج یکدیگر را از گناه ننگه می دارند .^۳

۲- برخورداری از آرامش

با ازدواج شخص متأهل آرامش بیشتری از مجرد دارد ؛ دلیل آن ، آرامشی است که از همسر خود می گیرد و شخص متأهل احساس مسئولیت بیشتری پیدا می کند و از این طریق می تواند به رشد برسد و خود را به مسیر موفقیت و دوری از انحرافات بکشانند .

قرآن کریم در آیه ی « و باز یکی از آیات لطف الهی آن است که برای شما از جنس خودتان جفتی بیافرید که در کنار او آرامش یافته و با هم انس بگیرید »^۴ فایده ی ازدواج را سکونت و آرامش قرار داده است . این آرامش از این جا ناشی می شود که این دو جنس مکمل یکدیگر و مایه ی

۱. ثقه الاسلام ، کلینی ، اصول کافی ، مترجم جواد مصطفوی ، جلد پنجم ، تهران ، انتشارات فرهنگ اهل بیت (علیهم السلام) ، بی تا ، ص ۲۲۷.

۲. سوره بقره (۱) ، آیه ۱۸۷ .

۳. ناصر ، مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، جلد دوم ، چاپ سی و یکم ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۶۴ ، ص ۱۳۳ .

۴. سوره روم (۳۰) ، آیه ۲۱ .

شکوفایی و نشاط هم می باشند ؛ به طوری که هر یک بدون دیگری ناقص است و طبیعی است که میان یک موجود و مکمل وجود او ، چنین جاذبه ی نیرومندی وجود داشته باشد .^۱

۳- جلب رضایت الهی

ارزش و فایده ی ازدواج ، به اندازه ای است که باعث جلب رضایت خداوند و کسب پاداش اخروی می گردد ، زیرا عبادتِ انسان متأهل اجری فراتر از اجر انسانِ مجرد دارد . ازدواج انسان را از رفتارهای نادرست و خلاف فطرت دور می کند و او را در قبال آن ها محافظت می نماید . بنابراین انسان می تواند در انجام وظیفه از تشویق ها و رهنمودهای همسرش بهره مند گردد و در راه عبادت و انجام عمل صالح از تعاون و همکاری های او استمداد جوید و همسر مؤمن و شایسته یکی از بزرگ ترین نعمت های الهی است که برای دنیا و آخرت انسان سودمند خواهد بود و باعث جلب رضایت الهی می شود .^۲ خلاصه این که ازدواج پیمانی است که با رضایت زن و مرد و بر اساس اراده ی آن ها بسته می شود و دارای فواید دینی ، جسمانی ، اجتماعی و ... است .

انواع ازدواج

ازدواج بر دو قسم است ؛ یک قسم از آن همان ازدواج دائم است که محدود به روزها یا ماههای مشخصی نیست و در آن بچه ملحق به پدر می شود و نفقه بر مرد واجب می گردد و زن و مرد از یکدیگر ارث می برند و آن نکاحی است که چیزی جز طلاق موجب جدایی نمی گردد و یک قسم دیگر ، ازدواج موقت است و آن نکاحی است که بر پایه ی مدت مشخص و مهر معین انجام می گردد . یکی از قوانین درخشان اسلام ، این است که یگانه راه ارضاکنده ی میل جنسی را ازدواج و همسرگزینی می داند و معتقد است نکاح یک سنت فطری است و از جمله آداب اجتماعی است که

۱. همان ، جلد شانزدهم ، چاپ هفدهم ، ص ۳۹۱ .

۲. محمدرضا ، حسن زاده ، ازدواج و خانواده ، چاپ سوم ، قم ، انتشارات جمال ، بی تا ، ص ۲۹ .

در تمام جوامع بشری در طول تاریخ در همه ی جای دنیا تا به امروز متداول بوده است و بیشتر به صورت دائم و موقت صورت می گیرد و در هر دو صورت باید جهت صلاح و مصلحت طرفین گرفته شود نه جهت فساد و ضرر.^۱

۱- ازدواج دائم :

ازدواج دائم آن است که هدف عمده و اصلی شارع ، تشکیل خانواده و حفظ سلامتی عاطفی و روحی زوجین و تناسل و بقاء نسل است و نیازهای جسمی و جنسی زوجین در درجه ی دوم اهمیت است و بیشتر مقررات ازدواج دائم به صورت امری از طرف شارع بیان شده است و بدون توجه به اراده و اختیار طرفین اعمال می گردد .

در ازدواج دائم ، زن و مرد با هم توافق می کنند که تا پایان عمر خود ، همسر هم باشند . ازدواج دائم یک ازدواج فراگیر و گسترده است و دین اسلام نیز آن را تأیید کرده است ، در این ازدواج ، مهریه معین اما مدت زمان زندگی مشترک ، نامعین است و تنها با ازدواج یا مرگ یکی از طرفین پایان می پذیرد .^۲

۲- ازدواج موقت :

یکی از سنت های اسلامی که شرایط آن برای عموم بسیار آسان است ، ازدواج موقت یا مُتعه است . ازدواج موقت آن است که زن و مرد با هم توافق کنند تا مدت معینی در مقابل مهریه ای که تعیین می کنند همسر هم باشند و در این ازدواج ، شوهر می تواند پس از عقد همه ی مدت تعیین شده را ببخشد و یا وقتی مدت تمام شد خود به خود ، ازدواج به هم می خورد و جدایی حاصل

۱. عباس ، عباس زاده ، ازدواج موقت نیاز امروز ، چاپ دوم ، تهران ، انتشارات شاکر ، ۱۳۸۴ ، ص ۴۷ .

۲. نوروز ، صدری ، هدیه آسمانی ، چاپ اول ، قم ، انتشارات سبب النبی ، ۱۳۸۳ ، ص ۶۲ .

می شود. در این ازدواج هدف اصلی ارضای غریزه، نیاز جنسی و عاطفی زوجین است و بقاء نسل و تشکیل خانواده مسئله‌ی فرعی به شمار می رود و بیشتر مقررات آن تابع اراده و اختیار طرفین است. همان طور که غریزه‌ی جنسی باید به طور طبیعی و سالم ارضاء گردد و سالم ترین راه ازدواج است؛ ولی در بسیاری از شرایط و محیط ها، افراد قادر به ازدواج دائم نیستند و ازدواج موقت یکی از بهترین راه های سالم برای تأمین غریزه‌ی جنسی است.^۱

ازدواج از نظر دین اسلام

اسلام بر اساس فطرت و طبیعت انسانی، مجرد زیستن را مورد نکوهش قرار داده است و آن را مبعوض دانسته و پیروان خود را از آن برحذر داشته است.

بنابراین آن چه مسلم است این است که اسلام نه رهبانیت را پذیرفته، نه نفس گشی را. نظر

پیشوایان اسلام پرهیز از تجرد و رهبانیت و ترغیب به ازدواج است.^۲

در نظام خلقت، مرد به زن نیاز دارد و زن به مرد، چه از لحاظ جنسی و چه از لحاظ عاطفی و محبت، هر دو بی هم ناقص اند، اسلام مقصودش حفظ اعتدال در تمامی شئون زندگی است و قراردادن انسان در صراط مستقیم و تشکیل یک جامعه‌ی واحد در سایه‌ی زندگی مشترک.

دین اسلام نیز بر اساس توجهی که به نیازهای فطری انسان دارد، برای اشباع صحیح آن ها مقررات مناسبی وضع کرده و راه های اصولی را در این زمینه نشان داده است و با شرعی دانستن دو نوع ازدواج یعنی دائم و موقت خواسته است که جوامع دچار کاستی ها و لغزش هایی که شرف و غرب شده اند، نشود و در واقع راه معقولی را نشان داده است.

۱. مجتبی، موسوی زنجان رودی، ازدواج موقت و اثر آن در اصلاح جامعه، چاپ اول، انتشارات حافظ نوین، بی تا، ص ۹۹ و مرتضی مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، همان، ص ۵۴ و ۵۵.

۲. عبدالرشید، تریز، همان کتاب، ص ۱۴.

اسلام با سایر مکاتب فرق دارد و نه مجرد زیستن را قبول دارد و نه روابط نامشروع را و با شرعی دانستن امر ازدواج آن را موجب آرامش دانسته است و با وضع این قانون یعنی امر ازدواج هم خانواده ثابت است و هم نسل و جامعه از انحرافات و فساد در امان خواهند بود.^۱

ازدواج در آیات

قرآن کریم به اهمیت ازدواج اشاره نموده و اهداف و ثمرات آن را بیان کرده است. این اندیشه‌ی افراطی که ازدواج مانع ترقی و تکامل معنوی و اخلاقی انسان است، از نظر قرآن مردود و مغایر با روش انبیای الهی دانسته شده است.

خداوند متعال، زوجیت را در متن زندگی انسان قرار داده و آن را موجب گسترش نسل بشر دانسته است و در واقع ازدواج، یک برنامه‌ی مدبرانه‌ی الهی است. آن جا که می‌فرماید:

« خداوند برای شما از جنس خودتان همسرانی قرار داده، و از همسرانتان برای شما فرزندان و نوه‌هایی به وجود آورد.»^۲

ازدواج از نظر قرآن نقش اساسی در پاکدامنی انسان دارد، بدین جهت از کسانی که توانایی ازدواج ندارند، خواسته شده با خویشتن داری، عفت خود را حفظ کنند تا برای آنان امکان ازدواج فراهم شود. آن جا که می‌فرماید:

« کسانی که امکان ازدواج نمی‌یابند باید پاکدامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی‌نیاز گرداند.»^۳

۱. مجتبی، موسوی زنجان رودی، همان کتاب، ص ۴۷.

۲. محمدحسین، طباطبایی، تفسیر المیزان، مترجم مجتبی موسوی همدانی، جلد دوازدهم، چاپ بیست و هشتم، قم، انتشارات موسسه الاعلمی للمطبوعات، بی تا، ص ۲۹۷، سوره نحل (۱۶)، آیه ۷۲.

۳. همان، جلد پانزدهم، ص ۱۱۳، سوره نور (۲۴)، آیه ۳۳.

ازدواج از نظر قرآن از چنان ضرورت و اهمیتی برخوردار است که هیچ چیز حتی تهیدستی نمی تواند مانع انجام آن شود ، چنان که می فرماید :

« مردان و زنان مجرد را همسر دهید ، همچنین غلامان ، کنیزان صالح و درستکاران را ، اگر فقیر باشند خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز می سازد ، خداوند گشایش دهنده و آگاه است .»^۱
و خداوند در آیه ی دیگری می فرماید :

« ما پیش از تو نیز رسولانی فرستادیم و برای آن ها همسران و فرزندان قرار دادیم .»^۲
خداوند ازدواج را از نشانه های خود معرفی نموده است و هدف از آن ، رسیدن به یک آرامش جسمی و روانی است و تنها اهل فکر می توانند به نقش سازنده ی ازدواج پی ببرند . آن جا که می فرماید :

« و از نشانه های او آن است که از جنس خودتان همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید ، و میان شما محبت و رحمت قرار داد .»^۳

ازدواج در روایات

مسأله ی پیوند زناشویی در سخنان و سیره ی عملی معصومین (علیهم السلام) از جایگاه ویژه ای برخوردار است . آن بزرگواران برای نشان دادن اهمیت موضوع ، با عمل کردن به وظایفی که در این زمینه به عهده داشتند ، با سخنان خود پیروان خویش را در اجرای هرچه بهتر این سنت پسندیده تشویق می کردند .

۱. همان ، جلد پانزدهم ، ص ۱۱۳ ، سوره نور (۲۴) ، آیه ۳۲ .
۲. همان ، جلد یازدهم ، ص ۳۷۷ ، سوره رعد (۱۳) ، آیه ۳۸ .
۳. همان ، جلد شانزدهم ، ص ۱۷۱ ، سوره روم (۳۰) ، آیه ۲۱ .

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ازدواج را یکی از سنت های خود دانسته ، مردم را به پیروی از این روش نیکو فرا می خواند و کسانی را که از این دستور سرپیچی می کنند ، از زمره ی پیروان خود بیرون می داند و می فرماید :

«ازدواج سنت من است و هر کس از سنت من سرپیچی کند ، از من نیست.»^۱

امیر مومنان (علیه السلام) نیز جوانان را به ازدواج توصیه کرده ، اهمیتی را که رسول خدا برای آن قائل بود ، توصیه می کند و می فرماید :

«ازدواج کنید ، به درستی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بسیار می فرمود : هر کس دوست دارد از سنت من پیروی کند ، ازدواج نماید زیرا یکی از سنت های من است.»^۲

ازدواج غیر از ایجاد نظم در زندگی ، وسیله ای برای حفظ و تکمیل دین است و بسیاری از گناهان از وجود آدمی ریشه کن می شود . لذا رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند :

« هر کس ازدواج کند ، نیمی از دینش را بازیافته است.»^۳

ازدواج از نگاه ادیان

ازدواج در دین اسلام امری بسیار پسندیده و مطلوب است که دارای آثار معنوی و اخروی نیز هست . البته دین یهود و مسیحیت هم در مورد ازدواج ، نظریه هایی را بیان کرده اند .

ازدواج در دین مسیحیت

مسیحیان هنگام ازدواج متعهد می شوند که یکی شدن مرد و زن را نشانه ای آشکار برای محبت خدا به بشر و محبت مسیح به شاگردانش قرار دهند . به همین علت ، مسیحیان ازدواج را التزام و تعهد در طول زندگی می شمارند و با طلاق و ازدواج مجدد در زمان حیات همسر مخالفند .

۱. محمدباقر ، علامه مجلسی ، بحارالانوار ، جلد صد و سوم ، بیروت ، انتشارات مؤسسه الوفاء ، ۱۴۰۴ ، ص ۲۲۲ .

۲. همان ، ص ۲۱۸ .

۳. محمدابن حسن ، حرعاملی ، وسائل الشیعه ، جلد بیستم ، قم ، انتشارات آل البیت الاحیاء التراث ، ۱۴۱۶ ، ص ۱۷ .

اگر چه ازدواج در مسیحیت پدیده ای مقدس محسوب شده و سرّ عظیم نامیده می شود ، اما در برابر آن دوری گزیدن از ازدواج امری پسندیده تر است ؛ زیرا شخص مجرد ، با تمام توان به خدمت خداوند می رسد و با کم کردن از مشغله های دنیوی و زندگی ، خود را شبیه عیسی (علیه السلام) می سازد .

ازدواج در دین یهود

در یهودیت ، ازدواج به معنای کامل شدن و اوج رشد انسانی است . بر پایه ی تعالیم یهود یک زن بدون همسر و یک مرد بدون زن ، انسان هایی کامل نیستند و با ازدواج و پیوند زناشویی از شکل ناقص به وجودی کامل تبدیل می شوند . ازدواج در میان کلیمیان دارای مراسمی مخصوص با آداب مربوط به آن است . هم چنین در دین یهود ، تشریفات و تأییدات زیادی بر امر ازدواج وجود دارد .^۱

خلاصه اینکه تمام ادیان آسمانی نکاح را مشروع می دانند ؛ اما اسلام جنبه ی قداست نیز به آن داده است و اهمیت به سزایی برای آن قائل است .

در واقع در امر زوجیت و تشکیل خانواده ، دست یابی به عشق و محبت را بایستی به عنوان کارکرد اصلی قلمداد کرد . کارکرد عاطفی نهاد ازدواج ، یک امر مهم برای حیات فردی و اجتماعی است و جامعه ای که در آن ازدواج اهمیت شایسته را نداشته باشد ، خالی از عواطف و احساسات عالی انسانی می شود ، این امر در جوامع غربی که بنیاد زوجیت سست شده است به خوبی قابل مشاهده است .

دلیل تقدس بخشیدن به این امر در دین اسلام به خاطر این است که ازدواج همراه با عفت امکان جوانه زدن عالی ترین میوه های جهان هستی یعنی عشق و محبت را فراهم می کند و بر این

۱. علی ، زبیتی ، مقاله «فلسفه ازدواج در اسلام» ، یهود و مسیحیت» ، سایت www.farsnews.net ، جمعه هجدهم تیر ۱۳۹۲ .

اساس ازدواج در این حالت دارای نوعی ارزش و اهمیت اخلاقی می گردد و بنابراین ازدواج اولین مرحله ای است که انسان از خود فردی خارج می شود و به همین دلیل در اسلام یک جنبه ی اخلاقی دارد ، با این که یک امر شهوانی است .

بنابراین ازدواج از نظر اسلام به سنت تعبیر شده ، علت این است که هر مقدار که الفت زوجین به یکدیگر بیشتر باشد یک قدم از خود فردی خارج شده است . تجربه نشان داده است افرادی که در تمام عمر به خاطر هدف های معنوی ، مجرد زندگی کرده اند در همه ی آن ها یک نوع نقص وجود داشته است ، در ازدواج یک نوع کمال هست که این کمال جز در پرتو تشکیل خانواده پیدا نمی شود .^۱

بنابراین راز ضرورت تشکیل خانواده ، یک عامل اخلاقی است که جانشین نمی پذیرد و از علل تقدس ازدواج در اسلام هست ، یعنی نمی توان این کارکرد عاطفی و اخلاقی را به واسطه ی یک کانون دیگری در جامعه فراهم کرد . ازدواج هرچند در ابتدا به انگیزه ی برآوردن یک نیاز زیستی انسان شکل می گیرد ، به شرط دارا بودن محبت بین زوجین ، یک دستاورد عظیم اخلاقی به دنبال خواهد داشت . بر همین اساس می توان پذیرفت که کارکرد نهایی و عالی ازدواج یعنی کارکرد اخلاقی منحصر به فرد و غیر قابل جایگزینی است .^۲

۱. مرتضی ، مطهری ، تعلیم و تربیت در اسلام ، همان ، ص ۲۶۷ .

۲. علی ، ربانی خوراسگانی ، مقاله «بررسی سه دیدگاه مختلف در مورد کارکرد اصلی ازدواج» ، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی ، چاپ اول ، کانون مشاوره خانوادگی دانشگاه صنعتی اصفهان ، انتشارات مرسل ، ۱۳۸۳ ، ص ۹۷ .

بخش دوم

موانع و عوامل تأخیر در ازدواج

موانع فردی

۱- ادامه ی تحصیل

عامل دیگری که موجب تأخیر در ازدواج می شود، ادامه ی تحصیلات است. اغلب پسران و دختران علاقه دارند تحصیلات خودشان را حداقل تا مقطع دیپلم و در صورت امکان تا مقطع لیسانس و بالاتر ادامه دهند. از طرف دیگر، ازدواج را با درس خواندن ناسازگار می دانند زیرا ازدواج مسئولیت آفرین است و شخص را مقید می سازد، شوهر باید مخارج خانواده را تأمین کند، در صورتی که در حین تحصیل هنوز شغل و درآمدی پیدا نکرده است. پسران بعد از ازدواج فکر

می کنند باید همسر داری کنند و دختران نیز تصور می کنند که باید شوهر داری و خانه داری کنند و فراغتی برای درس خواندن ، نخواهند داشت .

پسران و دختران بر خلاف میل طبیعی ، خویشان را ملزم می سازند که ازدواج را تا پایان دوره ی تحصیلات به ویژه در شهرهای بزرگ به تأخیر بیندازند . با این که تحت فشارهای نیروی غریزه ی جنسی قرار می گیرند اما ناچارند آن را سرکوب کنند چون ادامه ی تحصیلات را برای آینده ی خویش ضروری و سرنوشت ساز می دانند و هر آن چه را که مانع ادامه ی تحصیل محسوب شود از پیش راه بر می دارند . اما غریزه ی جنسی به هر حال یک واقعیت است و با این بهانه ها نمی توان آن را نادیده گرفت .^۱

۲- مشکل پسندی

یکی دیگر از دلایل تأخیر ازدواج برخی افراد ، مشکل پسندی آن هاست . برخی از جوانان در ازدواج بیش از حد سخت گیری می کنند و همین سخت گیری افراطی باعث می شود که سن آن ها از سن معمول ازدواج بالاتر رود . بدیهی است هر چه سن بالاتر رود ، از یک طرف معیارهای انسان برای ازدواج تغییر می کند و سخت گیرتر می شود و از سوی دیگر ، با افزایش سن ممکن است روز به روز از امتیازات مثبتی که فرد برای ازدواج دارد ، کاسته شود و در نتیجه عملاً ازدواج کردن دشوار گردد .

چه بسیارند جوانانی که به دلیل مشکل پسندی در سنین مناسب ، ازدواج نکرده اند و سپس سن آن ها از سن معمول ازدواج فراتر رفته است . افرادی که در ازدواج بیشتر سخت گیری می کنند اگر ازدواج هم کنند ، احتمالاً زندگی موفق نخواهند داشت .

۱. اسماعیل ، بیابانگرد ، همان کتاب ، ص ۹۶ .

البته این مشکل پسندی فقط از ناحیه ی دختر و پسر نیست ؛ بلکه از طرف خانواده و بستگان طرفین نیز اعمال می گردد . به طور خلاصه می توان گفت جمال و ثروت پایدار نبوده و باعث خوشبختی نمی شود ؛ آن چه پایدار است و باعث نشاط و شادابی می گردد ، تفاهم ، احساس مسئولیت و ... است . با این حال مشکل پسندی به بهانه های غیر منطقی نباید در میان باشد و گرنه توفیق به دست نمی آید .^۱

۳- فقر و تهیدستی

یکی از بهانه هایی که همیشه مانعی بر سر راه ازدواج بوده و آن را مشکلی پیچیده ساخته ، فقر و تهیدستی است . بسیاری به خاطر این که خواستگار فقیر است یا شغل پردرآمد ندارد جواب مثبت به او نداده و بسیاری برای خواستگاری به در خانه ی مستمند نمی روند . چنین افرادی قطعاً بدانند که ازدواج بر اساس ملاک های مادی ، هرگز صحیح و منطقی نخواهد بود . بسیاری هم به خاطر فقر و تهیدستی ، ازدواج نمی کنند و تصور می کنند باید نخست زندگی مادی تکمیل باشد و بعد ازدواج کرد . همین تصور نادرست ، سال های طولانی آن ها را از نعمت ازدواج محروم نموده است .

از آن جایی که فقر و تهیدستی یک بهانه ی عمومی برای فرار از ازدواج در همه ی زمان ها بوده و هست ، این افراد بدانند این مشکل بهانه است ، بدانند اکثر افراد اجتماع ، زندگی خود را با کم ترین امکانات شروع کردند و با صبر و ساده زیستی ، صاحب زندگی مرفه و آبرومند شدند .^۲

۴- عدم توافق پدر و مادر

بعضی از پدران و مادران ، بسیار پرتوقع و مشکل پسندند . با کوچک ترین بهانه ، دست رد به سینه ی خواستگاران دخترشان می زنند . به میزان تحصیلات ، شغل ، وضع مادی و ... خواستگار ایراد

۱. بهرام ، درخشان ، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج» ، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی ، همان ، ص ۱۵۳ .

۲. علی اکبر ، مظاهری ، جوانان و انتخاب همسر ، چاپ دوم ، قم ، انتشارات تبلیغات اسلامی ، ۱۳۷۳ ، ص ۶۲ .

می گیرند . به دنبال یافتن داماد ایده آلی هستند و تدریجاً سن دخترشان افزوده می شود و بیم آن می رود که سن او از سن معمول ازدواج هم بالاتر رود ، گاهی هم پدر و مادر برای یافتن همسر شایسته برای پسرشان همین گونه سخت گیری می کنند .

یکی دیگر از مشکلاتی که در پیدایش ازدواج یا ادامه ی آن مانع ساز می شود و گاهی آن را با بن بست روبرو می کند ، عدم توافق پدر و مادر و یا دخالت سایر بستگان است .

گروه دیگری از والدین نسبت به ازدواج فرزندشان واکنش نشان نمی دهند . آنان کوچک ترین توجهی به نیاز جنسی فرزندان خود نمی کنند و تحت هیچ شرایطی به جوانان خود اجازه نمی دهند که راجع به این امور سخن بگویند .

این در حالی است که جوانان تحت تأثیر چنین شیوه ی تربیتی اگر بخواهند در این باره سخن بگویند ممکن است احساس خجالت و گناه شدید کنند و نتوانند از عهده ی بیان این مسأله برآیند . در این صورت ، روز به روز بر تعارضات و فشارهای روانی و جسمانی آن ها افزوده می شود و دخالت زیاد خانواده در گزینش همسر برای جوانان معمولاً سبب تأخیر در تشکیل خانواده گشته و امکان ازدواج برای جوانان را مشکل می نماید .^۱

۵- ترس از آینده

انسان هایی که بر گذشته ی خود رجعت نکرده باشند و گذشته را مطالعه نکرده باشند ، این که چه بوده اند و چگونه مراحل و دوران پیچیده ی زندگی را تاکنون طی نموده اند و چه قدرتی آن ها را بدین شکل هدایت و حمایت نموده است ، نگاهشان به آینده نگاه بدبینانه و با ابهام خواهد بود چرا که اینان آینده را از تیررس خود دور می بینند و امور وهمی را در ذهن خود به نمایش درمی آورند و از فردای زندگی به دلیل مسئولیت پرداخت هزینه های زندگی ، محدودیت ها و

۱. اسماعیل ، بیابانگرد ، همان کتاب ، ص ۹۸ .

روحیات و خلقیات همسر آینده و ... واهمه دارند و با این بهانه از ازدواج و قبول مسئولیت شانه خالی می کنند. این نوع تصور و نگاه به زندگی، تصور غیر منطقی است و ترس و وحشت از آینده به خاطر عدم اطمینان و اعتماد به رحمت خداوندی است و یا از عدم خودباوری و نداشتن اعتماد به توانمندی ها و استعدادهای درونی انسان ناشی می گردد، که هر کدام باشد با شأن آدمی منافات دارد. شکست ها و اختلافات در میان زوجهای جوان، ترس و وحشت از ازدواج را در میان جوانان تقویت می نماید و به دلیل ترس از آینده، این باور بر آن ها القا می گردد.^۱

۶- عدم درک متقابل جوان و خانواده

انسان بالغ به جهت گذر از مرحله ی وابستگی به مرحله ی رشد و استقلال با یک سلسله خواسته ها و نیازهای جدید با آگاهی بر احساس رشد، عدم وابستگی و ... مواجه است و افزایش آگاهی های اجتماعی بعضاً نگرش ها و برداشت های متفاوت و دوگانه ای را در بین جوان و والدین ایجاد می نماید. چنان که هر یک نظر دیگری را مغایر نظر خود دانسته و هر کدام خود را متعلق به زمان خاصی می دانند.

جوان به جهت این که خود را متعلق به زمان حال می داند، اندیشه و فکر خود را برگرفته از زمان موجود دانسته و یک نوع استقلال فکری در خود احساس می کند و این نحوه ی تفکر در میان والدین و جوان، باعث عدم درک متقابل و تفاهم در میان آنان می شود، به طوری که پسند یکی به ناپسندی دیگری منجر می گردد.^۲

در خانواده هایی که چنین شیوه ای معمول باشد، قدرت تصمیم گیری و انتخاب از جوانان صلب شده و با این بهانه که والدین آن ها را درک نمی کنند، ازدواج نکرده و یا در صورت ازدواج،

۱. بهرام، درخشان، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج»، همان، ص ۱۵۰.

۲. محمدرضا، دژکام، مشاوره ازدواج، چاپ اول، تهران، انتشارات دنیس، ۱۳۸۷، ص ۸۸.

روابط خانوادگی آنان به سردی می گراید . بر جوانان شایسته است ضمن ارج گذاری به نظر والدین و تجربیات آنان ، در صورت عقلانی بودن حرکت و تصمیماتشان ، والدین را با دلایل و استدلال روشن ، توجیه سازند .

موانع اجتماعی

۱- شرایط اقتصادی و شغلی

اختلاف سطح اقتصادی و شغلی میان خانواده ها و خود جوانان ، عامل مؤثری در منع ازدواج است . تردیدی نیست که وضعیت اقتصادی خانواده ها در جای خود نقش اساسی در زندگی ها دارد داشتن یا نداشتن شغل ، نوع شغل خانواده ها و جوانان که به عنوان پشتوانه ی زندگی مشترک تلقی می شود و به طور کلی اختلاف سطح اقتصادی طرفین می تواند عامل تأثیرگذاری در ازدواج باشد .

بعضی ها هستند که همسر ایده آل خود را می یابند ولی می گویند او هم کفو و همتای ما نیست ، چون از نظر اقتصادی به خانواده ی ما نمی خورد . در صورتی که این نوع تفکر ، غیر منطقی و غلط است ؛ زیرا انسانیت و شرافت انسان به علم و کمالات معنوی او بستگی دارد ، نه بر امتیازات ساختگی دیگر .

بنابراین شاغل شدن دختر بر عکس پسر ، انگیزه ی او را نسبت به ازدواج کاهش می دهد ؛ زیرا نزد آن ها شغل به جانشین مناسبی برای ازدواج تبدیل شده است . هم چنین عدم توان اقتصادی کافی ، انگیزه ی ازدواج جوانان را پایین می آورد و اجازه نمی دهد آنان در سن پایین ازدواج کنند .^۱

۲- آزادی های غلط و گریز از مسئولیت

یکی دیگر از دلایل ازدواج نکردن برخی جوانان و بالا رفتن سن ازدواج آن ها این است که فکر می کنند ازدواج نوعی محدودیت است و با ازدواج کردن ، آزادی های خود را از دست می دهند. این گروه از این طریق از پذیرش مسئولیت شانه خالی می کنند . گروهی از مردان جوان معتقدند که ازدواج انسان را مقید و محدود می سازد ، اگر انسان مجرد باشد همه جا می تواند برود و دختران جوان نیز آزاد بودن را بهتر از آقا بالاسر داشتن می دانند .

وقتی بعضی از خانواده ها ، تمام شرایط لازم را برای این افراد فراهم می کنند و از این طریق ، به تشدید باور آن ها کمک می کنند و شرایطی را برای آن ها تأمین می نمایند که علاقه و انگیزه ای برای ازدواج آنان باقی نمی ماند و تصور نمی کنند که ازدواج نوعی رفاه و آرامش و آسایش به همراه دارد .

ازدواج صحیح باعث رشد و تکامل انسان می شود و او را مقید ، کنترل و تنظیم می کند و از خطر پوچی در زندگی حفظ می نماید . ولی انسان بی بند و بار می خواهد هیچ گونه قانون و

۱. ابراهیم ، امینی ، انتخاب همسر ، چاپ بیستم ، تهران ، انتشارات بین الملل ، ۱۳۹۰ ، ص ۳۵ .

ضابطه ای بر سر راه او نباشد؛ غافل از آن که چنین آزادی با سرعت او را به سوی هلاکت می کشاند و هرگز آزادی بی بند و بار، دردی را دوا نکرده، بلکه بر دردها افزوده است.^۱

۳- مشکل مسکن

یکی از موانع بزرگ ازدواج، نداشتن مسکن است. تهیه ی مسکن برای جوانان بسیار دشوار است و به همین دلیل، ازدواج ها از سنین مناسب به تأخیر می افتد.

این مشکل اختصاص به جوانان ندارد بلکه قشر وسیعی از مردم گرفتار آن هستند. مشکل نداشتن مسکن اگرچه اساسی است، اما در عین حال نباید سد راه ازدواج گردد؛ زیرا بسیاری از افراد پس از ازدواج این مشکل را حل کرده و صاحب مسکن می شوند.

بسیار بوده اند و هستند کسانی که هنگام ازدواج، در خانه ی مستأجری زندگی کرده اند سپس به تدریج دارای خانه و کاشانه شده اند. حضرت علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (سلام الله علیها) نیز هنگام ازدواج خانه نداشتند و اطاقی را از یکی از مسلمانان عاریه کردند.^۲

نداشتن یک مسکن مناسب و متناسب با شأن افراد که آرامش درون خانه را فراهم و تأمین سازد و از طرف دیگر اجاره های سنگین و روبه افزایش مسکن و عدم توانایی افراد در پرداخت آن، خود واقعیتی است که مانع ازدواج گشته یا آن را به تأخیر می اندازد.

ازدواج یک عامل محرک برای ایجاد حس استقلال طلبی و روحیه ی کاردانی است و می تواند در جوان نیرویی پدید آورد که او با سرپنجه ی تدبیر و همت، مشکل مسکن را حل کند.^۳

۴- آداب و رسوم نادرست

۱. محمدرضا، دژکام، همان کتاب، ص ۸۹.

۲. محمدبن حسن، حر عاملی، وسائل الشیعه، جلد بیستم، همان، ص ۱۰.

۳. اسماعیل، بیابانگرد، همان کتاب، ص ۹۷.

مهم ترین مسائلی که غالباً آن ها را به عنوان موانعی بزرگ برای ازدواج مطرح می کنند ، عبارتند از : فقر و مشکلات اقتصادی ، بالابودن هزینه های عقد و ازدواج ، بالابودن قیمت مهریه ، عدم توانایی در تهیه جهیزیه ، سطح توقعات و نگرش های نادرست مرسوم سنتی . هر جوانی میل دارد که ازدواج کند و زندگی خود را سامان دهد و غریزه ی جنسی هم او را بدین امر هدایت می کند. اما بسیاری از جوانان ، بر خلاف میل باطنی ، از ازدواج به موقع خودداری می کنند و این گونه عذر می آورند که توان پرداخت مخارج عقد و عروسی و تهیه مسکن و اسباب و لوازم زندگی را نداریم و نمی توانیم مخارج آینده ی زندگی را تأمین کنیم و آبرومندانانه زندگی کنیم و با این بهانه ها بهترین اوقات جوانی را در حال مجرد به سر می برند و هنگامی ازدواج می کنند که از اشتیاق دوران جوانی کاسته شده است و برخی تا پایان عمر از این نعمت بزرگ محروم می شوند و مجرد زندگی می کنند .^۱ باید گفته شود ، اگرچه فقر و تهیدستی امری است که می تواند از ازدواج به موقع جلوگیری کند ، لیکن همه ی افراد در این امر یکسان نیستند ، بعضی از افراد واقعاً فقیرند ، برخی دیگر اصلاً کار پیدا نمی کنند یا در اثر بیماری از انجام هر کاری ناتوانند ، یا درآمدشان از تأمین حداقل امکانات زندگی نیز کم تر است ، چنان چه خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید :

«آنان که وسیله ی ازدواج ندارند ، عفت پیشه کنند.»^۲

اما چنین نیست که همه ی افراد که دیر ازدواج می کنند واقعاً قدرت ازدواج و سطح مالی

خوبی داشته باشند .

۱. محمدرضا ، دژکام ، همان کتاب ، ص ۷۸ .

۲. سوره نور (۲۴) ، آیه ۳۲ .

ازدواج آن قدر هم دشوار نیست که می‌پندارند؛ بلکه توقعات و بلندپروازی‌های بی‌جا و
تجمل‌گرایی جوانان و خانواده‌ها، ازدواج را این چنین دشوار ساخته است. بنابراین ازدواج و
ارضای نیاز جنسی مانند میل به غذا خوردن، یک نیاز طبیعی است که باید به موقع تأمین شود.
همان‌طور که انسان به هنگام گرسنگی، هر غذایی را می‌خورد و هیچ‌گاه به بهانه‌ی عدم
وجود میز، سفره‌ی زیبا و رنگین و ... از غذا خوردن خودداری نمی‌کند، ازدواج نیز یک نیاز طبیعی
است که باید به موقع برآورده شود و نباید با توقعات و بلندپروازی‌ها به تأخیر بیفتد.

بخش سوم

راهکارهای عملی فرهنگی و اجتماعی

ازدواج در خلال تحصیل

بعضی از جوانان ادامه ی تحصیل را بهانه ای برای ترک ازدواج یا تأخیر آن قرار می دهند و

همین گاهی موجب ترک ازدواج در تمام عمر یا اقدام به ازدواج در سنین بالا و بعد از دوران جوانی

می گردد .

با این که دوران جوانی بهترین دوران برای ازدواج است ؛ بنابراین باید طوری برنامه ریزی شود که جوانان قادر باشند در خلال تحصیل ازدواج کنند ؛ این امر مشروط بر این است که خانواده ها اهمیت موضوع را درک کنند و متوجه این موضوع باشند که چه خطرهایی فرزندان آن ها را تهدید می کند و چه مشکلات روحی و روانی زیادی در اثر تأخیر ازدواج برای آنان به وجود می آید . همچنین نهادهایی مانند دانشگاه و ... با برنامه ریزی دقیق و با هماهنگی و همیاری سایر نهادها باید ترتیباتی بدهند که جوانان با حداقل امکانات بتوانند ازدواج کنند و در عین حال تحصیل خود را نیز ادامه دهند .^۱

فکر ، عمل را به دنبال می آورد لذا این فکر غلط که با ادامه ی تحصیلات نمی شود ازدواج کرد را باید از ذهنمان بیرون کنیم . تحصیلات علمی ، از شریف ترین اطاعت ها و عبادت های خداوند است ؛ همان طور که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در این مورد فرموده اند : «طلب علم بر هر مسلمانی واجب است همانا خداوند طالبان علم را در هر حالت دوست دارد .»^۲

پس جوانان اگر امکان ازدواج داشته باشند ، حتی به صورت ماندن در دوران عقد و نامزدی قبل از عروسی هم از برکات مادی و معنوی ازدواج محروم نشده و با انگیزه ی بیشتری تحصیلات خود را دنبال می کنند ، کم تر به دنبال فعالیت ها و برنامه های غیر درسی می روند و تمام سعی خود را صرف بهتر کردن زندگی و بالاتر بردن سطح آن می کنند .

۱. محمد ، کردبچه (منتظر) ، ازدواج پیوند دلها بایدها و نبایدها ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات استوار ، ۱۳۸۷ ، ص ۲۳ .

۲. ثقه الاسلام ، کلینی ، همان ، جلد یک ، ص ۳۶ .

هیچ دلیل منطقی وجود ندارد که تحصیلات با ازدواج سازگار نیست ؛ بلکه بر عکس اگر ازدواج صحیح انجام گیرد و همسر متناسب و شایسته ای انتخاب شود ، پشوانه ای برای ادامه ی تحصیلات خواهد بود و می تواند انسان را در رسیدن به اهداف علمی و تحصیلی ، یاری کند .^۱

قناعت و ساده زیستی

از آفات بزرگی که در زندگی ما انسان ها فراوان دیده می شود ، آفت تکلف است . وقتی کاری را که می توان به راحتی و آسانی انجام داد ، با مشقت همراه می کنیم در حقیقت خود و دیگران را به سختی انداخته ایم . از جمله اموری که در جامعه ی ما و در میان بسیاری از خانواده ها شایع است ، مسئله ی مهم و سرنوشت ساز ازدواج است . اگر در جامعه ، ساده زیستی و استفاده از حداقل امکانات مادی ارزش شود ، سن ازدواج کاهش پیدا می کند .^۲

اما اگر داشتن خانه و اتومبیل مدل بالا و امکانات مادی ارزش شود و چشم و هم چشمی های زیان آور گسترش یابد ، جوان امروزی ناچار است در پی تهیه ی آن وسایل باشد و تا آن را تهیه نکرده ازدواج نکند و در نتیجه از تشکیل خانواده در سن جوانی محروم می ماند .

زندگی راحت در سایه ی ساده زیستی و دوری از تجمل گرایی و اسراف ، فراهم می آید و به تعبیر قرآن کریم ، اسلام در تمام موارد حد اعتدال را انتخاب کرده است ولی مردم راه افراط را می پویند و با بهانه های مختلف رو به تجمل پرستی می آورند ، همان طور که خداوند در آیه ای از قرآن کریم می فرماید : «ای فرزندان آدم زیورهای خود را در مقام عبادت به خود برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید که خدا اسراف کاران را دوست ندارد .»

۱. ابراهیم ، امینی ، همان کتاب ، ص ۴۰ .

۲. عباس ، رجیبی ، مقاله «سن ازدواج» ، ماهنامه معرفت ، شماره ۱۱۲ ، ۱۳۸۶ ، ص ۱۵۱ .

به همین دلیل خداوند بلافاصله بعد از ذکر حد اعتدال ، مسلمانان را از اسراف ، زیاده روی و تجاوز از حد برحذر می دارد .^۱

پس باید ساده زیستی در جامعه یک فرهنگ تلقی شود و گسترش یابد تا جوان ها مراسم را ساده بگیرند و تجمل گرایی نکنند ، تا کسانی که ندارند به ازدواج تشویق شوند و مأیوس نشوند .
تجمل گرایی و مدپرستی یکی از آفت های بزرگ فرهنگی و اقتصادی است که انسان را از درون بی محتوا می سازد . در تجمل گرایی ، الگوهای والای انسانی مسخ و الگوهای کاذب جای آن را می گیرند باید تصمیم قاطعانه گرفته شود که تشریفات زاید حذف گردد و تبدیل به یک فرهنگ در میان خانواده ها گردد . اگر این نگرش حاصل شد تحقیقاً تمایل به ازدواج بیشتر شده و ازدواج تسهیل خواهد شد .

گسترش فرهنگ حجاب

بدحجابی پدیده ای است که از مجموعه ی عوامل مختلفی همچون ضعف ایمان ، ناآگاهی احساس محدودیت و ... ایجاد می شود . اگر پوشش اسلامی رعایت نشود خانواده آسیب می بیند و روابط جنسی نامشروع رخ می دهد ؛ همان چیزی که امروزه در غرب بیداد می کند ، میل به تشکیل خانواده کم می شود ، مردی که بخش زیادی از نیاز خود را در جامعه فراهم می بیند به تشکیل خانواده و ازدواج میل ندارد . جذابیت زن برای مرد کم می شود . یکی از فلسفه های حجاب این است که جذابیت زن ها برای مردها باقی بماند و گرنه مردم حاضر به ازدواج نخواهند شد . حجاب صدفی است که گوهر گرانبهای هستی زن را دربر می گیرد و بر شخصیت او می افزاید .^۲

ارمغان شوم بدحجابی چیزی جز تنزل مقام زن از شخصیت اجتماعی او نیست و مورد طمع

۱. ناصر ، مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، جلد ششم ، چاپ بیست و یکم ، همان ، ص ۱۵۰ ، سوره اعراف (۷) ، آیه ۳۱ .

۲. فاطمه ، قاضی ، حجاب دختران ، چاپ پنجم ، قم ، انتشارات گلستان ادب ، ۱۳۸۵ ، ص ۳۸ .

هوس و رزان انسان نما قرار می گیرد . مشکل دیگری که بدحجابی ایجاد می کند این است که مردان کم کم از زنان روی گردان می شوند .

زنان باحجاب در فعالیت ها و رفت آمدهای خود آزادترند ؛ زیرا مردان هوس باز اطمینان دارند که این ها طعمه نمی شوند و کم تر مزاحمتی برای آنان ایجاد می کنند ، اما زنان بی حجاب ، آزادی کم تری دارند زیرا در معرض دید هستند و مورد طمع گرگان شهوت می شوند و این بی حجابی و بدحجابی برای زن ها ایجاد مزاحمت می کند .

پس در جامعه ای که فرهنگ حجاب حاکم باشد و رابطه با نامحرم طبق موازین شرعی باشد و از اختلاط های مضر و فسادانگیز پسر و دختر جلوگیری شود ، زمینه ای برای ارضاء نامشروع نیازهای جنسی یافت نمی شود . همین امر باعث می شود احساس نیاز به ازدواج در جوانان افزایش یابد و آنان زودتر ازدواج کنند . وقتی فرهنگ حجاب کم رنگ شود ، انگیزه ی جوانان برای ازدواج کاهش می یابد چون محدودیت زیادی در ارتباط با یکدیگر ندارند ؛ در حالی که وقتی زن در جامعه با حجاب اسلامی باشد مورد اذیت و آزار قرار نمی گیرد .^۱ چنان که قرآن کریم هم به این نکته اشاره می کند : «ای پیغمبر به همسران و دخترانت و به زنان مؤمنین بگو که جلباب های خویش را به جلو نزدیک سازند ، که این کار برای این است که به عفت شناخته شوند تا از تعرض و جسارت هوس رانان آزار نکشند ، بر آنان بسیار بهتر است .»^۲

آیه ی فوق به اصل وجوب حجاب برای زنان تصریح و به یکی از فلسفه های حجاب که عدم آزار است اشاره کرده است و صراحت بیشتری درباره ی حجاب دارد .^۳

۱. محمد ، رحمتی ، چرا با حجاب شدم؟ ، چاپ سوم ، بی جا ، انتشارات جوانان ، ۱۳۹۰ ، ص ۶۷ .

۲. سوره احزاب (۳۳) ، آیه ۵۹ .

۳. همان .

آموزش از طریق رسانه ها

الگویی که از طریق رسانه ها به خانواده ها ارائه می شود باید با واقعیات و تغییرات زمانی آینده منطبق باشد ، اما رسانه های ما الگویی را ارائه می دهند که دیگر در جامعه ی ما وجود ندارد . رسانه های جمعی از جمله تلویزیون قادرند با ارائه ی تصویر مثبت از هنجارهای اجتماعی به مخاطبین ، این گونه القا نمایند که این رفتار ، رفتاری اجتماعی است و به این ترتیب باعث ایجاد هم نوایی در افراد شوند .

در بسیاری از فیلم ها و سریال ها ، ملاک های فرهنگی و اجتماعی مانند نجابت ، حجب و حیا و ... به فراموشی سپرده شده و مشکلات مادی بسیار پررنگ جلوه داده می شوند ؛ این در حالی است که بیشتر مخاطبین ، جوانانی از طبقه ی متوسط جامعه هستند و با دیدن این صحنه ها ، ازدواج با یک همسر پولدار را خیال پردازی می کنند . همچنین در بعضی فیلم ها معیارهای درونی و انسانی مشاهده نمی شود و در مقابل میزان سریال های متمرکز بر معیارهای ظاهری و روابط دختر و پسر زیاد است که نه تنها این فیلم ها موجب تشویق و ترغیب جوان به ازدواج نمی شوند بلکه در حال دورکردن جوان از ازدواج می باشند .^۱

با توجه به تأثیرگذاری صداوسیما ، باید در انتخاب موضوع و محتوای سریال ها و فیلم ها در مورد ازدواج و خانواده ، دقت لازم انجام گیرد و از کارشناسان در زمینه های دینی ، جامعه شناسی و ... استفاده گردد .

ناظران فرهنگی صداوسیما در زمان آغاز و پایان سریال ها و فیلم ها و هم چنین دیگر رسانه های جمعی مانند رادیو و ... بر آغاز و پایان برنامه ها باید کنترل داشته و محتوای آن ها

۱. فاطمه ، محبی ، مقاله «ردپای سطحی نگری در رسانه ها» ، کتاب زنان ، فصلنامه شورای فرهنگی و اجتماعی زنان ، شماره ۱۳ ، ۱۳۸۰ ، ص ۲۴۸ - ۲۶۰ .

را مورد بررسی قرار دهند . هم چنین باید برنامه هایی در موضوع ازدواج ساخته شود و کارشناسان در آن برنامه ها به راه های آسان گیری درباره ی مسئله ی ازدواج اشاره کنند ضمن این که خانواده ها هم باید جوانان را آگاه نمایند .

آسیب های فرهنگی و ... به خاطر سخت گیری و تأخیر در امر ازدواج غیر قابل محاسبه می باشد و برای رفع این معضل باید تمام رسانه های جمعی به فکر باشند و با ساختن برنامه ها و ... در مورد این مسئله و آسان گیری آن ، این سنت الهی را از قید و بند زنجیرهای جاهلی نجات بخشند و میدان زندگی را برای خوشبختی جوانان هموار سازند .^۱

ازدواج در خلال خدمت سربازی

اکثر پسران جامعه ی ما ، بعد از سن هیجده سالگی یا اتمام تحصیلات عالی ، مشغول خدمت سربازی می شوند و ازدواج در این دوران را با سربازی ناسازگار می دانند و بر این باورند که ازدواج مسئولیت ایجاد می کند و شخص را مقید می سازد . لذا ازدواج را به بعد از اتمام سربازی و انتخاب شغل مناسب موکول می نمایند . برای حل این مشکل باید بدانیم با رعایت جوانب کار ازدواج در این دوران نه تنها مشکلی ایجاد نمی کند بلکه بهترین گزینه است .

پسر و دختر جوان در این ایام می توانند با رضایت و کمک والدین و دوری از تشریفات عقد ازدواج قانونی انجام دهند اما مراسم عروسی را به بعد از سربازی و انتخاب شغل مناسب موکول نمایند و در این مدت با هم رفت و آمد داشته باشند و یا حتی بعد از عقد ازدواج ، زندگی ساده ای را شروع کنند و با آرامش روحی و امید بهتر به آینده ، این دوران را سپری نمایند . البته این راه حل احتیاج به ایشار و گذشت والدین پسر و دختر و فرهنگ سازی اجتماعی دارد و والدین با حذف

۱. رضا ، مهکام ، مقاله «تصویر ازدواج در رسانه ملی» ، کتاب زنان ، فصلنامه شورای فرهنگی و اجتماعی زنان ، شماره ۵ ، ۱۳۸۳ ، ص ۲۶۶ - ۲۶۹ .

تشریفات ازدواج و تحمل بعضی مشکلات، فرزند خود را که هر لحظه در معرض سقوط قرار دارد نجات دهند.^۱

گسترش مراکز مشاوره‌ی ازدواج

یکی از دلایلی که جوانان را از ازدواج دور کرده است، نداشتن اطلاعات صحیح از ازدواج و وجود بدبینی‌های بی‌مورد است و بسیاری از جوانان نسبت به اصل ضرورت ازدواج بی‌اطلاعند و وجود مراکز مشاوره‌ی ازدواج، به جوانان کمک می‌کند و دغدغه‌های بی‌مورد آنان را برطرف می‌سازد.

انسان از آن جایی که موجودی اجتماعی است، نیازها و خواسته‌های او جز با همکاری و تبادل فکری با دیگران برآورده نمی‌شود و با کمک و هم‌فکری است که انسان می‌تواند به موفقیت‌های بزرگ دست یابد. هر چه از اندیشه‌های سالم و صحیح دیگران استفاده شود، نقایص و نارسایی‌های تصمیم‌گیری، رفع و انسان به نتایج کامل‌تر و دقیق‌تری دست پیدا می‌کند.^۲

اصولاً مردمی که کارهای مهم خود را با مشورت و صلاح‌اندیشی یکدیگر انجام می‌دهند، کم‌تر گرفتار لغزش می‌شوند. به عکس افرادی که گرفتار استبداد رأی هستند و خود را بی‌نیاز از افکار دیگران می‌دانند، هر چند از نظر فکری فوق‌العاده باشند غالباً گرفتار اشتباهات می‌شوند. چنان که خداوند متعال هم در قرآن کریم می‌فرماید:

«پس چون امت به نادانی درباره‌ی تو بد کنند، از خدا بر آن‌ها طلب آمرزش کن و برای

دل جوئی آن‌ها در کار جنگ مشورت نما.»^۳

اسلام هم که کامل‌ترین و بهترین قوانین را برای حرکت انسان به سوی سعادت و خوشبختی

۱. علی اکبر، مظاهری، همان کتاب، ص ۸۷ و ۸۸.

۲. بهرام، درخشان، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج»، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی، همان، ص ۱۵۹.

۳. ناصر، مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، جلد سوم، چاپ سی و یکم، همان، ص ۱۶۸. سوره آل عمران (۳)، آیه ۱۵۹.

داراست و برای مشاوره اهمیت زیادی قائل شده و بالاتر از هر مکتب دیگری به آن ارج نهاده است .
اسلام ضمن تأکید بر امر مشاوره ، شرایطی را برای افرادی که می توانند طرف مشورت قرار
گیرند قائل شده است و باید دانست که شورا و مشاوره با وجود تمام محاسن ، نیازمند به دقت نظر
است و هم چنین با مشاوره می توان مواضع خطا و اشتباهات را شناخت و احتمال شکست در انجام
تصمیمات کاهش می یابد .

موضوع مشاوره در اسلام با اهمیت خاصی تلقی شده ، پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و
سلم) با قطع نظر از وحی آسمانی ، فکر نیرومندی داشت که نیازی به مشاوره نداشت ؛ اما برای این
که از یک سو مسلمانان را به اهمیت مشورت متوجه سازد و از سوی دیگر نیروی فکر و اندیشه را در
افراد پرورش دهد ، در امور عمومی مسلمانان که جنبه ی اجرای قوانین الهی را داشت نه قانون
گذاری ، جلسه ی مشاوره تشکیل می داد . هم چنین در اسلام دستور مؤکد درباره ی مشورت کردن
داده شده و به افرادی که مورد مشورت قرار می گیرند نیز تأکید شده که از هیچ گونه خیرخواهی
فروگذار نکنند و خیانت در مشورت یکی از گناهان بزرگ محسوب می شود .^۱
خلاصه این که هم فکری و مشورت برای تشکیل زندگی مشترک می تواند مؤثرترین و
ارزشمندترین شیوه در فراهم ساختن زمینه ی ازدواج به هنگام و پایدار جوانان باشد .

ایجاد مراکز ازدواج

از اقدامات مفید و مؤثری که می تواند این سنت حسنه را تسهیل و میسر سازد ، حرکت
سازمان یافته و نهادینه در قالب ایجاد مراکز ازدواج است . وجود مراکز ازدواج برخوردار از بودجه ی
سالانه از طریق مسئولین و فراهم کردن بعضی شرایط توسط مردم ، نقش فعال و مؤثری را می تواند
در وصول به اهداف ایفا نماید .

۱. ناصر ، مکارم شیرازی ، همان ، ص ۱۶۸ و ۱۷۰ . سوره آل عمران (۳) ، آیه ۱۵۹ .

این مراکز با تدوین برنامه ها و تعیین روش های صحیح و اتخاذ تصمیمات جامع با ارائه ی ابزارهای لازم و هدفمند ساختن روش ها ، می توانند حرکت نظام یافته ای در رسیدن به اهداف خود داشته باشند . البته تحقق اهداف چنین مراکزی مستلزم حمایت مالی و اعتباری مردم و مسئولین با فراهم کردن برخی شرایط است و فراهم کردن این شرایط از طرق مختلف قابل حصول است که می توان به برخی از آن ها اشاره کرد ؛ مانند تعیین هزینه ای در بودجه ی سالانه و اختصاص آن به این مراکز برای امر ازدواج ، هبه و نذورات و اعانات مالی از طریق مردم خیر که با در اختیار قرار دادن ، این مراکز می توانند بر امر آسان سازی در ازدواج ، کمک نمایند .^۱

جلوگیری از بی بند و باری و فساد اخلاقی

یکی از راه های پیشرفت در جامعه ی ما اجرای قانون اساسی و جلوگیری از متخلفین و برهم زندگان نظم و قانون است . اگر از فساد و ابتذال خصوصاً در حوزه ی اخلاق و مسائل جنسی جلوگیری نشود و با افراد مختلف برخورد جدی صورت نگیرد ، جامعه چنان دچار آشفتگی می شود که اولین ضرر آن متوجه نهاد مقدس خانواده می شود و جایگاه آن را تضعیف می کند . امروزه کم نیست جوانان پاک و مؤمنی که شریک زندگی مناسبی برای خود نمی یابند ، تأثیر مخرب گسترش فساد و فحشا و ... و مخصوصاً مواد مخدر بر تزلزل خانواده و بدبینی جوانان به ازدواج ، بر کسی پوشیده نیست .^۲

در قرآن کریم هم مبارزه با فساد و ابتذال بیان شده ، و در آیه ای از آن اشاره شده به این که قوم لوط در مستی خود سرگردان و حیرانند ، آن چنان که روشن ترین جاده ی نجات را نمی بینند و پیامبر بزرگی هم چون لوط حاضر می شود دختران خود را به ازدواج آن ها درآورد تا از طریق حلال

۱. بهرام ، درخشان ، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج» ، همان ، ص ۱۶۴ .

۲. عباس ، رجیبی ، مقاله «سن ازدواج» ، همان ، ص ۴۱ .

و مشروع اشباع شوند ، اما بازهم دست رد بر سینه ی او گذاشتند . این پیامبر بزرگ این درس آموزنده را به ما می دهد که در مبارزه با مفسد تنها روی نفی تکیه نکنید یعنی هنگامی که بخواهیم با سرگرمی های غیر سالم مبارزه کنیم باید در درجه ی اول بکوشیم سرگرمی های سالم برای مردم فراهم سازیم ، همین گونه در برنامه های دیگر .^۱

بنابراین اگر متصدیان اجتماع برای مبارزه با مفسد اخلاقی کمر همت ببندند و این دام های خطرناک را از جلوی جوانان بردارند ، برکات زیادی نصیب جامعه ی ما خواهند کرد که یکی از آن ها هموار شدن راه ازدواج جوانان است .

حل باورهای غلط اجتماعی

عده ای در این جامعه بر این باورند که با وجود خواهر بزرگ تر ، خواهر کوچک تر نباید ازدواج کند یا برادر کوچک تر نباید قبل از برادر بزرگ تر ازدواج نماید چون در صورت عدم رعایت ترتیب ، فرزند بزرگ تر ضربه ی روحی می بیند یا اطرافیان احتمال نقص را در او می دهند ، لذا ازدواج فرزند کوچک تر به تأخیر می افتد . این مشکل ناشی از باورهای غلط اجتماعی است که عقل و شرع آن را نمی پذیرد .

هم چنین در آیات قرآن کریم هم بیان شده که ارزش های دروغین باید شکسته شود ، برای دگرگون ساختن جامعه ای که ارزش های غلط در آن رواج دارد ، اساسی ترین کار این است که چهارچوب های غلط ارزشی درهم شکسته شود و بر ویرانه ی آن ارزش های اصیل انسانی ، ایثار فداکاری ، گذشت و ... بنا شود . در غیر این صورت همه ی اصلاحات سطحی و ناپایدار می ماند و این همان کاری است که اسلام و قرآن کریم و شخص پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) انجام دادند .

۱. ناصر ، مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، جلد یازدهم ، چاپ هجدهم ، همان ، ص ۱۱۷ . سوره حجر (۸۵) ، آیه ۷۲ .

بنابراین ازدواج امر مقدسی است که هدف آن باید حصول تقوا و قرب الهی باشد و در این امر باید توکل بر خدا کرد؛ چه بسا دختر کوچک تر از زیبایی و تحصیلات بیشتری برخوردار باشد و یا پسر کوچک تر، موقعیت اجتماعی بهتری داشته باشد و به بهانه‌ی این مشکل نباید ازدواج آن‌ها به تأخیر بیفتد و منشأ فساد شود.

بسیار دیده شده دختر بزرگ تر، که زیبایی یا تحصیلات کم تری از بقیه‌ی خواهران خود دارد، همسر مناسب تر و ازدواجی موفق تر از بقیه‌ی خواهران خود و یا دختران مشابه داشته؛ لذا نباید به خاطر این مشکل ساختگی، آینده‌ی فرزندان یک خانواده را تباه نمود.^۱

تقویت اصل توکل و امید به خداوند

امید و توکل پایه‌ی حرکت است و بدون آن دو، مفهوم و اعتباری ندارد. اصولاً زندگی و حیات انسان مبتنی بر خوف و رجا و توکل است و این اصلی است که زندگی را تعدیل و افق روشنی را در پیش روی او ایجاد می‌کند و در وجود او، شوق، حرکت و استقامت در برابر ناملایمات را پدید می‌آورد.

انسان باید همیشه به آن چه مقتضیات حق است عمل کند. در این راه به خدا اعتماد نماید که خداوند حامی و پشتیبان کسانی است که همیشه حامی و پشتیبان حق می‌باشند و در زندگی به خدا توکل و امید دارند.^۲

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید:

«و هر که بر خدا توکل کند، خدا او را کفایت خواهد کرد.»^۳

این آیه‌ی قرآن کریم توکل را به صورت یک امر مثبت ذکر می‌کند البته به این معنی نیست که

۱. محمد، کردیچه (منتظر)، همان کتاب، ص ۲۶.

۲. بهرام، درخشان، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج»، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی، همان، ص ۱۵۵.

۳. سوره طلاق (۶۵)، آیه ۳.

انسان کار و کوشش و فعالیت را تعطیل کند ؛ بلکه به کار انداختن اندیشه ، بهترین راه است و به خداوند که خالق این راه است توکل کنیم . این تفکر و امید به خداوند و تقویت آن می تواند آرامش و اطمینان قلبی و در آینده ی زندگی مشترک ، ثبات و اعتماد ایجاد نماید .

بخش چهارم

راهکارهای اقتصادی

پرداخت وام های قرض الحسنه

امروزه برخی از جوانان علی رغم تمایل به تشکیل زندگی مشترک و مصون ماندن از آسیب های روحی و روانی ، به علت آن که در تأمین برخی از هزینه های اولیه با مشکل مواجه هستند ، ناخواسته تحت فشار گزینه قرار گرفته و نمی توانند زندگی تشکیل دهند . این عدم تأمین هزینه ، معضلاتی نیز برای جامعه فراهم می سازد . عدم حمایت و دستگیری از این جوانان عملاً موجب می گردد زمینه و فضای لازم برای مفاسد اجتماعی فراهم گردد و جامعه متحمل هزینه ی گزافی جهت ایجاد نظم و امنیت اجتماعی گردد . تساهل و تسامح در برخی مقاطع ، خسارات جبران ناپذیری را بر جامعه تحمیل می کند که با کم ترین هزینه و حمایت می شود از این خسارات جلوگیری کرد .^۱

قرض الحسنه که یکی از سنت های خوب و گره گشای اسلامی است و در آیات فراوانی از قرآن کریم به آن تشویق و تأکید شده ، تأثیر فوق العاده ای در حل مشکلات اقتصادی جامعه دارد . همان طور که خداوند می فرماید :

«کیست که خدا را وام (قرض الحسنه) دهد تا خدا بر او و به چندین برابر بيفزايد و خداست که می گیرد و می دهد و به سوی او همه باز می گردند .»^۲

اگر این سنت حسنه که امروز در گوشه و کنار جامعه تحت عنوان وام ازدواج وجود دارد گسترش یابد و به این طریق وام های بلند مدت و کوتاه مدت با بهره های کم به جوانان برای ازدواج و تهیه ی وسایل زندگی داده شود و بهره مندی از تسهیلات بانکی برای جوانان آسان سازی شود اعطای هر نوع امتیاز ویژه ای که باعث تشویق جوانان به ازدواج گردد و این امر را تسهیل کند ، کمک زیادی به ازدواج جوانان خواهد کرد در این صورت آنان تشویق و علاقه مند به امر ازدواج می شوند .

۱. عباس ، رجیبی ، مقاله «سن ازدواج» ، همان ، ص ۱۵۲ .

۲. سوره بقره (۲) ، آیه ۲۴۵ .

پوشش و حمایت بیمه ای

هزینه های سرسام آور زندگی ، مسائل درمانی ، بهداشتی و .. خانواده هایی را که از پشتیبانی و خدمات بیمه ای بی بهره هستند ، با مشکل مواجه می سازد و حوادث و اتفاقات موجب شده است که گاهی کم ترین حادثه ، وضعیت یک خانواده را متغیر و دگرگون سازد و هزینه ی زیادی را بر خانواده تحمیل کند که جبران این هزینه ها چه بسا در توان آنان نباشد و باعث ایجاد یأس و ناامیدی گردد و در فرایند زندگی آنان منشأ اثر باشد . بر این اساس به نظر می رسد اگر جوانان تحت پوشش خدمات بیمه ای قرار گیرند و امیدوار به حمایت های بیمه و خدمات آن گردند بخشی از نگرانی ها از بین می رود .

حمایت دولت و اعطای دفترچه بیمه به صورت دائم و یا حتی موقت که بتوان از حمایت های آن بهره مند شد ، پشتوانه ی خوب و ارزشمندی برای زوج های جوان می تواند باشد . خلاصه این که ، حمایت های بیمه ای از افراد اعم از درمان ، حوادث و ... که بخشی از هزینه های زندگی را متوجه خود می سازد ، از جمله ابزارهای تشویقی برای ترغیب جوانان به ازدواج و آرامش و امیدواری آنان به زندگی مشترک خواهد بود .

اعطای بن کالا

دولت و برخی سازمان ها در ابتدای زندگی جوانان به منظور کمک و تخفیف مشکلات اولیه و سامان بخشیدن به زندگی آنان با انجام اقدامات زیر می توانند مفید و مؤثر واقع گردند :

- ۱- اعطای کالا برگ ویژه ی ازدواج با سقف معین ، جهت تهیه و خرید لوازم اولیه که این حرکت ضمن تشویق جوانان ، روابط محکم و صمیمانه ای را میان آنان و مسئولین ایجاد می کند .
- ۲- اعطای کالا برگ با تعیین سقف زمانی محدود پس از ازدواج به منظور تأمین مایحتاج زندگی . این عمل ضمن بهره مندسازی آنان از نیازهای اولیه ی معیشتی ، امید و شوق به زندگی را در آنان تقویت

می نماید .

چه بسا دختر یا پسری که در خانه ی پدری از نعماتی بهره مند باشند ولی زمانی که بر اثر ازدواج و زندگی مستقل با مشکل معیشتی مواجه می گردند ، زمینه ی دغدغه ی فکری در ابتدای زندگی در آنان ایجاد می شود و فکرها نسبت به آینده ی زندگی منحرف می گردد . در این جا اثرمندی چنین حمایتی نمود پیدا می کند و جوانان به علت برخورداری از چنین حمایتی ، تفاوت چندانی را با خانه ی پدری احساس نمی نمایند . بنابراین شوق و علاقه مندی آنان به آینده ی زندگی و تداوم آن تقویت می گردد .^۱

واگذاری مسکن با قیمت ارزان

داشتن مسکن عبارت از جا و محلی است که انسان در آن آرامش می یابد و از عوامل تشویق به زندگی مشترک است . رفع نگرانی ها به خاطر مسکن و تأمین این نیاز اساسی و ضروری زمینه ی امر ازدواج را آسان تر می سازد . البته نباید چنین تلقی کرد که فقدان مسکن در اول زندگی مانع جدی در امر ازدواج می باشد ، چرا که زندگانی بزرگان و اطرافیان حکایت از این دارد که کسانی که در ابتدای زندگی از مسکن مستقلاً برخوردار بودند ، کم بودند و به این شکل نبود که آنان بعد از تأمین مسکن اقدام به تشکیل زندگی نموده باشند ، غالب افراد بعد از ازدواج پس از تلاش و زحمت فراوان ، صاحب مسکن شده اند . اگر در این جا مورد تبیین قرار می گیرد به این جهت است که امر مسکن به عنوان یک مسئله در میان جوانان مطرح است و پاسخ به این مسئله و حل آن تمایل و انگیزه ی جوانان را نسبت به تشکیل خانواده تقویت می کند .^۲

مسئولین برای حل مشکل به طور مثال در یکی از مناطق به صورت شهرک ، واحدهای

۱. همان ، ص ۱۵۸ .

۲. علی اکبر ، مظاهری ، همان کتاب ، ص ۹۰ - ۹۲ .

کوچکی را احداث کنند و به کسانی که ازدواج می نمایند برای مدتی واگذار کنند تا این که با آرامش خاطر به زندگی خود ادامه دهند و طی آن مدت نیز فرد با همت و تلاش خود و حمایت خانواده و بستگان ، موفق می شود خانه ی مستقلی برای خود تهیه نماید و خانه ی واگذار شده ، در اختیار جوان دیگری قرار می گیرد .

نوع دوستی ، تعاون و همکاری عمومی میان افراد جامعه به ویژه میان مؤمنین از امتیازات قوی در تأمین نیازهای متقابل افراد است . این نوع همکاری اعتماد و اطمینان را که از ارکان اولیه ی زندگی اجتماعی است در میان افراد تقویت می سازد .

آن چه در آیه ی قرآن کریم در زمینه ی تعاون آمده یک اصل کامل اسلامی است که سراسر مسائل اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و سیاسی را دربر می گیرد . طبق این اصل مسلمانان موظفند در کارهای نیک ، تعاون و همکاری کنند ولی همکاری در اهداف باطل و اعمال نادرست ، مطلقاً ممنوع است .^۱

بنابراین نوع دوستی و همکاری در میان مؤمنین ، خصوصاً در امر مسکن ، نیازهای جوانان را رفع و تا حدودی تأمین می کند و آنان ترغیب به ازدواج می شوند . پس اگر فرد مؤمنی که خانه ی دیگری دارد و به آن کم تر احتیاج پیدا می کند اگر تحت شرایط اطمینان بخش به فرد نیازمند واگذار نماید ، خیلی از جوانان که نگران وضعیت مسکن هستند و به خاطر آن از سنت حسنه ی ازدواج امتناع می کنند ، به این واسطه شرعاً به نیاز فطری خود پاسخ داده ، در نتیجه جامعه از مصونیت برخوردار می گردد .

هم چنین خانه سازی توسط افراد خیر برای جوانان در حال ازدواج و حمایت از تعاونی های مسکن و ساخت خوابگاه های متأهلین برای دانشجویان متأهل توسط دولت و افراد خیر ، جوانان را تشویق

۱. ناصر ، مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، جلد چهارم ، چاپ بیست و دوم ، همان ، ص ۲۵۳ . سوره مانده (۵) ، آیه ۲ .

و ترغیب به امر ازدواج می کند.^۱

اصل تعاون اسلامی ایجاب می کند که مسلمانان در هر زمینه ای به یکدیگر کمک کنند.

خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید:

«و در نیکوکاری و هر کار خیری، یکدیگر را یاری دهید و چه کار نیکویی بهتر از کمک

کردن در امر ازدواج، که نزد خداوند پسندیده و محبوب تر است.»^۲

کمک و همیاری

همان طور که خداوند همه ی مردم جامعه را به یاری جوانان برای ازدواج و تشکیل زندگی

دعوت می کند، همه ی افراد خصوصاً افراد ثروتمند باید در این امر خیر شرکت کنند. هم چنین اگر

ترتیبی داده شود که افراد نزدیک به خانواده ی پسر و دختر به صورت یک رسم و عادت نیکو

قسمتی از هزینه های ازدواج را بر عهده گیرند، کمک بزرگی به تحقق این هدف می شود. این

پیشنهاد گرچه ظاهر ساده ای دارد ولی در عمل تأثیر شگفت انگیزی در هموار ساختن مسیر ازدواج

جوانان دارد و میانجی گری و وساطت برای وصال جوانان صالح و پیوند ازدواج میان آنان در نزد

بزرگان و اولیاء دین از امور ممدوح شمرده است و واسطه گری برای رسانیدن دو جوان هم کفو امری

شایسته است.^۳

این امر در گفتار ائمه معصومین (علیهم السلام) مورد تأکید قرار گرفته است؛ چنان که امام

صادق (علیه السلام) فرمودند: «کسی که جوان بی همسری را همسر دار کند از آنان است که در روز

قیامت مورد نظر رحمت الهی قرار می گیرد.»^۴

۱. علی، فانی، مقاله «الگوسازی جدید در تشریفات ازدواج»، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی، همان، ص ۱۷۷.

۲. سوره مائده (۵)، آیه ۲.

۳. مهدی، شمس الدین، جوانه های جوان، چاپ اول، قم، انتشارات شفق، ۱۳۷۶، ص ۱۶۹.

۴. محمدبن حسن، حر عاملی، وسائل الشیعه، جلد چهاردهم، همان، ص ۶.

هم چنین رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «هرکس در راه تحقق ازدواج دیگران کوشش کند در مقابل هر قدمی که در این راه بردارد و هر سخنی که بر زبان آورد، پاداش یک سال عبادت به او داده می شود.»^۱

انسان های شریف که از راه مشروع ثروت و مالی را به دست می آورند و از تمکن مالی برخوردارند، این مال و ثروت را امانتی از ناحیه ی خداوند و خود را امانت دار آن بدانند و بنابراین مصرف آن را هدفمند و جهت دار ساخته و آن را در امر ازدواج جوانان و رضای الهی به مصرف برسانند و این امر می تواند کمک شایسته ای به محقق شدن ازدواج ها و رفع نیازمندی های جوانان کند. چنان که امام موسی ابن جعفر (علیه السلام) در این مورد فرموده اند: «خوشا به حال کسی که از ثروت حلال خود انفاق و بخشش کند.»^۲

کاستن هزینه های اضافی

بسیاری از هزینه هایی که در زندگی می شود اعم از هزینه های جشن عقد و عروسی یا تهیه ی جهیزیه، مسکن و سایر لوازم زندگی، ضرورت زیادی ندارد و امکان حذف یا کاهش آن وجود دارد. اگر پسر و دختر و خانواده هایشان تصمیم بگیرند تمام هزینه های غیر ضروری را حذف کنند و به حداقل امکانات اکتفا کنند، امکان ازدواج برای اکثر جوانان ما عملی می شود. این که جوانان ما یا خانواده هایشان این تصور را داشته باشند که در ابتدای زندگی باید از همه یا اکثر امکانات مادی برخوردار باشند و در برگزاری مراسم عروسی، هزینه های سنگینی بر یکدیگر تحمیل کنند، نتیجه ای جز فرار جوانان از ازدواج نخواهد داشت.^۳

چنان که خداوند متعال در آیه ای بیان فرموده است:

۱. همان، ص ۷.

۲. محمد، بیجاری، سخنان چهارده معصوم، تهران، انتشارات فردوسی، بی تا، ص ۱۹.

۳. محمد جواد، حاج علی اکبری، مطلع عشق، چاپ سیزدهم، تهران، انتشارات فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷، ص ۱۶۱ - ۱۶۸.

«اتلاف کنندگان مال در راه غیر شایسته ، برادران شیطانند.»^۱ هم چنین امام علی (علیه السلام)

فرموده اند : «آگاه باشید مصرف مال در غیر مورد شایسته اش اسراف و تبذیر است.»^۲

اما این باید برای جامعه ی اسلامی جا بیفتد که ازدواج یک ضرورت است و باید انجام بگیرد و این که برخی اسراف می کنند و چشم و هم چشمی می نمایند برای یک جامعه مضر و بد است و باید جوانان و به خصوص خانواده هایشان از امر تجمل گرایی پرهیز کنند و مراسم را ساده برگزار کنند و هزینه های اضافی را حذف نمایند تا کسانی که ندارند به ازدواج تشویق شوند و مأیوس نگردند .

ایجاد شغل های پاره وقت در دوران تحصیل

امور دغدغه ی اصلی جوانان ، اشتغال است . متأسفانه آموزش و پرورش و آموزش عالی ما طوری برنامه ریزی نکرده که همه ی فارغ التحصیلان خود را به ابزار و فنون شغلی مجهز کنند . همان طور که نیروی نظامی برای سربازان وظیفه در این زمینه کاری نکرده و حداقل هر یک از آنان را در مدت سربازی به فن یا صنعتی مجهز نکرده است .

اگر جوان ما بتواند در خلال تحصیل شغل مناسبی داشته باشد می تواند بسیاری از هزینه های زندگی خود را تأمین کند ، لازمه ی این کار این است که آموزش های کاردانی و کاربردی در طول تحصیل ، گسترش یابد و هم چنین الزام مؤسسات و شرکت ها و ... در اولویت به کارگیری جوانان در حال ازدواج و التزام عملی به آن ، توصیه و تشویق جوانان به ایجاد تعاونی ها و حمایت های قانونی از آن ها ، منطبق ساختن آموزش ها با نیازمندی های جامعه و ارتباط مراکز علمی با مراکز صنعتی و ... ، این راهکارها تا حدودی می توانند از دغدغه ی فکری جوانان بکاهند و آنان را امیدوار

۱. سوره اسراء (۱۷) ، آیه ۲۷ .

۲. سیدرضی ، نهج البلاغه ، خطبه ص ۱۲۶ .

به آینده بکنند .^۱

ایجاد مراکز خرید جهیزیه

طبیعی است که عروس و داماد باید حداقل لوازم زندگی را دارا باشند تا به طور مستقل زندگی خود را آغاز کنند . بنابراین رسم است که خانواده ی عروس ، وسایل اولیه زندگی را به همراه او به خانه ی داماد ببرند و داماد در مقابل ، هزینه های دیگر ازدواج راپردازد تا با این همکاری و همیاری ، زندگی مشترک دو جوان شکل بگیرد و این رسم بسیار پسندیده است . اما باید گفت داماد از نظر شرعی و قانونی حق مطالبه ی جهیزیه را ندارد و عروس و خانواده ی او هم چیزی بدهکار نیستند ، در مجموع این کمک ها برای تشکیل یک زندگی ساده که رفع نیاز کند بسیار نیکو و از سنت پیامبر است . ولی متأسفانه این ماهیت اصیل و اخلاقی تبدیل به ماهیتی به دور از اصالت و اخلاق همراه با خودنمایی ، چشم و هم چشمی ، اسراف و تشریفات شده و ازدواج را با بحرانی بزرگ روبرو ساخته است .^۲

فلسفه ی جهیزیه ، فراهم آوردن لوازم ضروری و اولیه ی زندگی است و لذا جهیزیه حضرت زهرا (سلام الله علیها) هفده قلم بود و شامل ضروریات زندگی می شد . پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ، زره حضرت علی (علیه السلام) را به عنوان مهریه ی حضرت زهرا (سلام الله علیها) پذیرفت و حضرت علی (علیه السلام) آن را فروخت و پول آن که پانصد درهم بود را نزد پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) آورد و جهاز حضرت زهرا (سلام الله علیها) را از همین مهر تهیه کردند . پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می توانست جهاز آبرومندی مطابق معمول روز برای یگانه دخترش تهیه کند اما ایشان مفاسد ازدیاد مهر و جهاز را می دانست و خبر داشت که اگر مسلمین

۱. محمد ، کردبچه (منتظر) ، همان کتاب ، ص ۲۳ .

۲. ابراهیم ، امینی ، همان کتاب ، ص ۲۳۳ - ۲۳۴ .

به این بلیه گرفتار شوند با صدها مشکل مواجه خواهند شد.^۱

اگر امروزه دولت و برخی از مسئولین و افراد ثروتمند کشور اقدام به ایجاد مراکز خرید برای تهیه جهیزیه به صورت اقساطی نمایند تا جوانان و به خصوص دختران جوان بتوانند وسایل مورد نیاز و ضروری زندگی را از آن جا تهیه نمایند، تا اندازه ای از مشکلات آن ها کم می شود و تشویق به تشکیل زندگی مشترک می شوند. هم چنین امید است جامعه ی ما این سنت های نیکو مانند جهیزیه ی حضرت زهرا (سلام الله علیها) را الگو قرار بدهد و کاش مسلمین از عمل رسول خدا درس می گرفتند و این قدر اسباب گرفتاری خودشان را فراهم نمی ساختند و به مقدار نیاز یک زندگی ساده، جهیزیه تهیه می نمودند تا اجتماع از مشکلات ازدواج رهایی بیابد.

جهت مند ساختن هزینه های ازدواج

تفکر درباره ی هدف غایی ازدواج و نظام ارزش های اسلامی و در چهارچوب روان شناسی خانواده، بیانگر این حقیقت است که در فرایند ازدواج و تشکیل خانواده ی مستقل، همه ی برنامه ها پیشنهادها و تلاش های دختر و پسر، پدرها و مادرها و کلیه ی اقوام باید در جهت محقق شدن آرامش روان و سعادت و خوشبختی دو جوان صورت پذیرد.

هر پیشنهادی که در ارتباط با ازدواج دو جوان مطرح شود، هر گامی که در مسیر زندگی مشترک ایشان برداشته می شود و هر هزینه ای که صرف می گردد، زمانی می تواند شایسته و مطلوب باشد که تقویت کننده ی هدف اصلی ازدواج یعنی احساس آرامش باشد.

بدیهی است که هر پیشنهاد، اقدام و تلاش و تحمیل هزینه هایی که موجبات نا امنی خاطر فشار روانی و اضطراب یکی از زوجین و یا خانواده های ایشان را فراهم کند نمی تواند امری معقول

۱. محمد، محمدی اشتهاوردی، سیره ی چهارده معصوم، چاپ اول، تهران، انتشارات مطهر، ۱۳۷۷، ص ۱۸۳.

منطقی و شایسته باشد . منطقی ترین شرط ها در فرایند ازدواج ، در اصل سالم رسیدن به ساحل آرام زندگی می باشد .

گاهی پافشاری بر شرایط و خواسته های غیر ضروری و تحمیل هزینه های غیر معقول و خارج از توان طرفین در امر ازدواج با هدف مقدس زوجیت در تعارض قرار می گیرد و بنیان خانواده را سست و لرزان می سازد .

خانواده های بصیر و فهیم می دانند که در فرایند ازدواج دو جوان ، هر گونه تعهد ناروا و هزینه های اضافی بر آن ها و خانواده هایشان تحمیل شود در نهایت آثار ناخوشایند آن فضای زندگی مشترک و روابط عاطفی زوجین را متأثر می کند . بنابراین ترتیب و تنظیم برنامه ی زندگی مشترک دو جوان و اندیشه و تلاش در جهت مند ساختن هزینه های زندگی و تقویت زندگی آرام برای همیشه امری شایسته و منطقی می باشد .^۱

سنگین نگرفتن مهریه

یکی از حقوق شرعی زن در ازدواج تعیین مهر است و بر عهده ی شوهر است که این بدهی شرعی و قانونی را به زن بپردازد . ولی متأسفانه این امر شرعی در جامعه ی ما به عنوان وهمی عرفی درآمد ، گویی عرف جامعه ی ما مهرهای سنگین را ملاک برتری زن می داند و کمی مهر را دلیل بر بی ارزشی زن قلمداد می کند ؛ در حالی که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می فرماید : «بهترین زنان امت من دارای مهریه اندک هستند.»^۲ و این تفکر وهمی بیش نیست ، ارزش واقعی زن به ایمان ، تقوا و عفت است .

البته افراط و تفریط در هر کاری و بالخصوص مهریه نیز غلط است و رعایت حد وسط لازم

۱. بهرام ، درخشان ، مقاله «موانع و راهکارهای ازدواج» ، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی ، همان ، ص ۱۶۸ .

۲. محمدباقر ، مجلسی ، همان کتاب ، جلد صدم ، ص ۲۳۷ .

است. در تعیین مهریه اگر حد اعتدال رعایت شود مناسب می باشد زیرا مهریه زیاد موجب تقلیل در ازدواج و کینه و عداوت مردها، و مهریه بسیار کم باعث بی ارزش شدن زن ها و سوء استفاده بعضی مردها می شود. بهترین راه، رعایت اعتدال و شرایط اقتصادی و اجتماعی خانواده ها می باشد.

درست است که اسلام اصل وجود مهریه را برای صحت ازدواج لازم می داند؛ لیکن ارزش زن را به مقدار مهر نمی داند. هدف ازدواج نباید مهریه باشد، بلکه انس و آرامش خانوادگی مطلوب است. در تعیین مهریه نباید آن قدر سخت گیری کرد که قدرت ازدواج از جوانان سلب شود.^۱

باید توجه داشت که فزونی مهریه از حد عرفی به دشواری ازدواج منجر می شود. مهریه امر باارزشی است از جانب مردی که زن می خواهد سال ها با او زندگی مشترک داشته باشد. قرآن کریم از مهریه به عنوان هدیه تعبیر می کند. در مجموع می توان گفت مهریه، وسیله ای است که پیوند زن و شوهر را از ابتدای زندگی تقویت کرده و زمینه ی گسترش روابط عاطفی مثبت را فراهم می کند.

البته مهر و محبت بین زن و مرد، زمینه های اساسی می خواهد و قرار دادن مهریه فقط برای تقویت آن است نه ایجاد آن. به همین جهت، زیاد گرفتن مهریه، موجب محبت نمی شود، چنان که امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «مهریه زیاد دلیل بر شومی و بدیمنی دختر است.»^۲

پس بنابراین باید گفت با ترویج فرهنگ عمومی آسان سازی در ازدواج، ازدواج باید دقیق و مطمئن هم باشد و به همین دلیل انصاف این است که در تعیین مقدار مهریه، حد اعتدال رعایت شود و این نه موجب کینه و کدورت بین خانواده ها و نه موجب دل سردی جوانان از ازدواج می شود.^۳

خلاصه این که مهریه باید از طرف خانواده ها سنگین گرفته نشود و معتدل باشد؛ چون مهریه ی معتدل برای دختر و پسر، برای تشکیل زندگی مشترک مناسب و مفید است و همین امر

۱. ابراهیم، امینی، همان کتاب، ص ۱۹۹.

۲. محمدبن حسن، حر عاملی، همان، جلد چهاردهم، ص ۷۸.

۳. علی، کمالی، قرآن و مقام زن، چاپ اول، بی جا، انتشارات هادی، ۱۳۶۹، ص ۱۲۴ - ۱۲۹.

موجب می شود که زن و مرد با دل گرمی بیشتر ، مسئولیت های خانوادگی را بر عهده بگیرند .

نتیجه

برآیند پژوهش حاضر حاکی از تأثیر قابل توجه عامل اقتصادی بر سرنوشت جوانان می باشد . هر چند نباید از تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی غفلت ورزید ، می بایست به عامل اقتصادی نگاه عمیق تر و جدی تری داشت .

این بررسی نشان می دهد اگر ازدواج و تشکیل خانواده نیاز جدی جوانان محسوب می گردد فراهم سازی بستر مناسب فرهنگی ، اجتماعی و به خصوص اقتصادی که موجبات امنیت آینده ی خانواده است ، ضروری به نظر می رسد . بنابراین اگر آثار سوء بی میلی جوانان به زندگی مشترک به عنوان یک معضل اجتماعی مورد باور باشد ، در این صورت شرعاً و عقلاً مسئولیت ارکان مؤثر و متولیان امر ، مضاعف می گردد . به کارگیری ساز و کارها و روش های معقول و کارساز ، راه گشایترین اقدام و حرکت است . هرگونه تغافل عمدتاً یا سهواً خسارات جبران ناپذیری می تواند برای جامعه و خانواده ها داشته باشد . لذا در این باره ، راهکارهایی که به نظر می رسد امکان وقوعی و عملی دارد در این مجال ، مورد مطالعه قرار گرفت .

فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، چاپ بیستم، تهران، انتشارات بین الملل، ۱۳۹۰.
۴. ابراهیمی، محمد، ازدواج با بیگانگان، چاپ اول، تهران، انتشارات تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۷.
۵. بیابانگرد، اسماعیل، جوانان و ازدواج، چاپ پنجم، تهران، انتشارات فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱.
۶. بیجاری، محمد، سخنان چهارده معصوم، تهران، انتشارات فردوسی، بی تا.
۷. تریز، عبدالرشید، تصویری جامع از ازدواج در اسلام، چاپ اول، تهران، انتشارات احسان، ۱۳۸۱.
۸. حاج علی اکبری، محمدجواد، مطلع عشق، چاپ سیزدهم، تهران، انتشارات فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷.
۹. حسن زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، چاپ سوم، قم، انتشارات جمال، بی تا.
۱۰. حرعاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۱۴، قم، انتشارات آل البيت الاحیاء التراث، ۱۴۱۶.
۱۱. -----، وسائل الشیعه، جلد ۱۵، -----.
۱۲. -----، وسائل الشیعه، جلد ۲۰، -----.
۱۳. دژکام، محمدرضا، روانشناسی ازدواج، چاپ چهارم، تهران، انتشارات منشأ دانش، ۱۳۸۸.
۱۴. -----، مشاوره ازدواج، چاپ اول، تهران، انتشارات دنیس، ۱۳۸۷.
۱۵. رحمتی، محمد، چرا با حجاب شدم؟، چاپ سوم، بی جا، انتشارات جوانان، ۱۳۹۰.
۱۶. شمس الدین، مهدی، جوانه های جوان، چاپ اول، قم، انتشارات شفق، ۱۳۷۶.

۱۷. شیخ الاسلامی ، اسعد ، احوال شخصیه ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات دانشگاه تهران ، ۱۳۷۰ .
۱۸. صدری ، نوروز ، هدیه آسمانی ، چاپ اول ، قم ، انتشارات سبط النبی ، ۱۳۸۳ .
۱۹. طاهری ، حبیب الله ، سیری در مسائل خانواده ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات امیر کبیر ، ۱۳۸۱ .
۲۰. طباطبایی ، محمد حسین ، تفسیر المیزان ، جلد ۱۱ ، مترجم مجتبی موسوی همدانی ، چاپ بیست و هشتم ، قم ، انتشارات موسسه الاعلمی للمطبوعات ، بی تا .
۲۱. ----- ، تفسیر المیزان ، جلد ۱۲ ، ----- .
۲۲. ----- ، تفسیر المیزان ، جلد ۱۵ ، ----- .
۲۳. ----- ، تفسیر المیزان ، جلد ۱۶ ، ----- .
۲۴. عبدالباقی ، محمدفؤاد ، معجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم ، تهران ، انتشارات اسماعیلیان ، ۱۳۶۴ .
۲۵. عمید ، حسن ، فرهنگ عمید ، جلد ۲ ، چاپ بیست و ششم ، تهران ، انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۸۲ .
۲۶. عباس زاده ، عباس ، ازدواج موقت نیاز امروز ، چاپ دوم ، تهران ، انتشارات شاکر ، ۱۳۸۴ .
۲۷. علامه مجلسی ، محمدباقر ، بحارالانوار ، جلد ۱۰۰ ، بیروت ، انتشارات موسسه الوفاء ، ۱۴۰۴ .
۲۸. ----- ، بحارالانوار ، جلد ۱۰۳ ، ----- .
۲۹. قاضی ، فاطمه ، حجاب دختران ، چاپ پنجم ، قم ، انتشارات گلستان ادب ، ۱۳۸۵ .
۳۰. کلینی ، ثقه الاسلام ، اصول کافی ، جلد ۱ ، مترجم جواد مصطفوی ، تهران ، انتشارات فرهنگ اهل بیت (علیهم السلام) ، بی تا .
۳۱. ----- ، اصول کافی ، جلد ۵ ، ----- .
۳۲. کردبچه (منتظر) ، محمد ، ازدواج پیوند دلها ، بایدها و نبایدها ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات استوار ، ۱۳۸۷ .

۳۳. کمالی ، علی ، قرآن و مقام زن ، چاپ اول ، بی جا ، انتشارات هادی ، ۱۳۶۹ .
۳۴. محمودیان ، حسین ، شرفی ، محمدرضا ، احمدی ، احمد ، دانش خانواده ، چاپ یازدهم ، تهران
انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی ، ۱۳۸۳ .
۳۵. مطهری ، مرتضی ، تعلیم و تربیت در اسلام ، چاپ شصت و سوم ، تهران ، انتشارات صدرا ،
۱۳۷۱ .
۳۶. ----- ، نظام حقوق زن در اسلام ، چاپ شصت و سوم ، تهران ، انتشارات صدرا ،
۱۳۷۱ .
۳۷. مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر نمونه ، جلد ۲ ، چاپ سی و یکم ، تهران ، انتشارات دارالکتب
الاسلامیه ، ۱۳۶۴ .
۳۸. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۳ ، چاپ سی و یکم ، ----- .
۳۹. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۴ ، چاپ بیست و دوم ، ----- .
۴۰. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۶ ، چاپ بیست و یکم ، ----- .
۴۱. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۱۱ ، چاپ هجدهم ، ----- .
۴۲. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۱۶ ، چاپ هفدهم ، ----- .
۴۳. ----- ، تفسیر نمونه ، جلد ۲۱ ، چاپ هفدهم ، ----- .
۴۴. موسوی زنجان رودی ، مجتبی ، ازدواج موقت و اثر آن در اصلاح جامعه ، چاپ اول ، انتشارات
حافظ نوین ، بی تا .
۴۵. مظاهری ، علی اکبر ، جوانان و انتخاب همسر ، چاپ دوم ، قم ، انتشارات تبلیغات اسلامی ،
۱۳۷۳ .
۴۶. محمدی اشتهاوردی ، محمد ، سیره چهارده معصوم ، چاپ اول ، انتشارات مطهر ، ۱۳۷۷ .

۴۷. درخشان ، بهرام ، «موانع و راهکارهای ازدواج» ، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی ، چاپ اول ، کانون مشاوره خانواده دانشگاه صنعتی اصفهان ، انتشارات مرسل ، ۱۳۸۳ .
۴۸. فانی ، علی ، «الگوسازی جدید در تشریفات ازدواج» ، ----- .
۴۹. ربانی خوراسگانی ، علی ، «بررسی سه دیدگاه مختلف در مورد کارکرد اصلی ازدواج» ، -----
----- .
۵۰. محبی ، فاطمه ، «ردپای سطحی نگری در رسانه ها» ، کتاب زنان ، فصلنامه شورای فرهنگی و اجتماعی زنان ، شماره ۱۳ ، ۱۳۸۰ .
۵۱. مهکام ، رضا ، «تصویر ازدواج در رسانه ملی» ، کتاب زنان ، فصلنامه شورای فرهنگی و اجتماعی زنان ، شماره ۵ ، ۱۳۸۰ .
۵۲. رجبی ، عباس ، «سن ازدواج» ، ماهنامه معرفت ، شماره ۱۱۲ ، ۱۳۸۶ .
۵۳. زیتتی ، علی ، «فلسفه ازدواج در اسلام ، یهود ، مسیحیت» ، سایت www.farsnews.net .